

Informationshäfte om nyfamiljer för professionella inom småbarnspedagogiken

Mathilda Björklund
Nina Nordqvist
Ines Santonen

Examensarbete för YH-examen inom social- och hälsovård

Utbildning: Socionom (YH)

Åbo 2020

EXAMENSARBETE

Författare: Mathilda Björklund, Nina Nordqvist, Ines Santonen

Utbildning och ort: Socionom (YH), Åbo

Handledare: Christine Alm, Johanna Wikgren-Roelofs

Titel: Informationshäfte om nyfamiljer för professionella inom småbarnspedagogiken

---

Datum 27.4.2020

Sidantal 31

Bilagor 1

Abstrakt

Antalet nyfamiljer är större idag än tidigare. Eftersom denna familjeform är relativt ny har det ännu inte hunnit utvecklas material för hur professionella som möter familjer i sitt arbete kan stöda just nyfamiljer. Stödmodellerna som finns är främst skapade för kärnfamiljer. Stödet som erbjuds kan bli bristande om de professionella inte känner till nyfamiljers behov.

Det här examensarbetet är ett funktionellt arbete vars syfte är att utveckla ett informationshäfte till professionella inom småbarnspedagogiken, som stöder dem i mötet med nyfamiljer. Beställarna för detta arbete är Nyfamiljerna i Finland rf. Arbetets frågeställningar är följande: Hur påverkas barnet av livet i en nyfamilj? Hur kan professionella stöda barnen och samarbetet mellan de vuxna?

I arbetet ingår en litteraturoversikt. Materialet bygger på vetenskapliga artiklar och rapporter, facklitteratur, populärvetenskap, nätsidor, lagstiftning samt föreskrifter. Arbetet behandlar begreppet nyfamilj, nyfamiljens utmaningar och resurser, nyfamiljebildningens faser samt vad professionella inom småbarnspedagogiken behöver känna till i arbetet med nyfamiljer och barnen i dem. Resultatet är ett informationshäfte riktat till professionella inom småbarnspedagogiken. Häftet ger information om hur barn påverkas av livet i en nyfamilj samt hur de professionella kan stöda barnen och samarbetet mellan de vuxna.

Språk: svenska   Nyckelord: nyfamilj, småbarnspedagogik, barn i daghemsålder, bonusförälder, samarbete, anknytning, föräldraskap, familjerelationer, familjebildning

---

OPINNÄYTETYÖ

Tekijät: Mathilda Björklund, Nina Nordqvist, Ines Santonen

Koulutus ja paikkakunta: Socionom (YH), Turku

Ohjaajat: Christine Alm, Johanna Wikgren-Roelofs

Nimike: Varhaiskasvatuksen ammattilaisille suunnattu tietovihkonen uusperheistä/Informationshäfte om nyfamiljer för professionella inom småbarnspedagogiken

---

Päivämäärä 27.4.2020

Sivumäärä 31

Liitteet 1

Tiivistelmä

Uusperheiden määrä on tänä päivänä suurempi kuin mitä se aiemmin on ollut. Koska uusperheet ovat suhteellisen uusi ilmiö ei myöskään ole ehditty kehittämään ammattilaisille materiaalia, joka tukisi heitä työssä uusperheiden parissa. Suurin osa työmenetelmistä sopii ennemminkin ydinperheiden kanssa työskentelyyn kuin uusperheiden. Jos ammattilaiset eivät osaa tunnistaa uusperheiden tarpeita, he eivät myöskään pysty tarjoamaan heille sellaista tukea, jota he tarvitsevat.

Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö jonka tarkoituksena on kehittää tietovihko joka tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisia heidän kohdatessaan uusperheitä. Tämä työ on tilaus Suomen Uusperheiden Liitto ry:ltä. Keskeiset kysymykset ovat: Miten elämä uusperheessä vaikuttaa lapseen? Miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat tukea lasta ja aikuisten välistä yhteistyötä?

Opinnäytetyö sisältää kirjallisuuskatsauksen, jonka materiaali koostuu tieteellisistä artikkeleista ja raporteista, tietokirjallisuudesta, populaaritieteestä, internetsivustoista sekä lainsäädännöstä. Työssä käsitellään uusperhettä, sen haasteita ja voimavaroja, perheytyymisen kehitysvaiheita sekä mitä varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi tietää kohdatessaan uusperheitä ja uusperheiden lapsia. Tuloksena on varhaiskasvatuksen ammattilaisille suunnattu tietovihko. Vihko sisältää tietoa siitä, miten uusperheessä eläminen vaikuttaa lapseen ja miten ammattilaiset voivat tukea uusperheiden lapsia ja aikuisten välistä yhteistyötä.

Kieli: ruotsi
lapset, uusvanhempi, yhteistyö, kiintymyssuhde, vanhemmuus, perhesuhteet, perheytyminen

Avainsanat: uusperhe, varhaiskasvatus, päiväkotikiikäiset

BACHELOR'S THESIS

Authors: Mathilda Björklund, Nina Nordqvist, Ines Santonen

Degree Programme: Degree Programme in Social Services, Turku

Supervisors: Christine Alm, Johanna Wikgren-Roelofs

Title: Information Booklet about Stepfamilies for Professionals in Early Childhood Education and Care/ Informationshäfte om nyfamiljer för professionella inom småbarnspedagogiken

---

Date 27.4.2020

Number of pages 31 Appendices 1

Abstrakt

The number of stepfamilies is greater today than before. As this family form is relatively new, material has not yet been developed to support professionals who meet stepfamilies in their work. Currently available models are mainly meant for nuclear families. The support that professionals offer can become deficient if they cannot recognize the needs of the stepfamilies.

This bachelor's thesis is a functional work, the purpose of which is to develop an information booklet about stepfamilies that will support professionals in early childhood education and care when they in their work meet stepfamilies. This is a commissioned work from "Suomen Uusperheiden Liitto ry". The main questions are: How does living in stepfamilies affect the children? How can professionals support the children as well as the cooperation between the adults of the family?

The work is done as a literature review. The materials used are scientific articles and reports, specialist literature, popular science, web sites, legislation and regulations. The contents of this work discuss the stepfamily concept, challenges and resources, the stepfamily cycles as well as what professionals in early childhood education and care need to know while working with stepfamilies. The result of this work is an information booklet about stepfamilies that will support professionals in early childhood education and care. The information booklet answers how children living in stepfamilies are affected and how professionals can support the children and the cooperation between the adults.

Language: Swedish   Key words: blended family, early childhood education and care, kindergarten-aged children, stepparent, co-operation, attachment, parenthood, family relations, family building

---

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Litteraturoversikt.....	1
3	Nyfamilj.....	3
3.1	Begreppen familj och nyfamilj	3
3.2	Nyfamiljens faser.....	4
4	Utmaningar och resurser	5
4.1	Nyfamiljens utmaningar	6
4.2	Barnen i nyfamiljen	8
4.3	Anknytningens betydelse.....	10
4.4	Barn och resiliens.....	12
4.5	Nyfamiljens resurser.....	14
5	Småbarnspedagogen möter nyfamiljen.....	15
5.1	Professionellt bemötande av nyfamiljer	16
5.2	Samarbete med föräldrarna.....	17
5.3	Delgivning av information om barnet.....	18
6	Småbarnspedagogen som stöd i familjens vardag	18
6.1	Hur stöda familjerna?	19
6.1.1	Nyfamiljerna i Finland rf.....	20
6.1.2	Föra barnet på tal - metoden.....	20
6.1.3	Vägledande samspel.....	21
6.2	Hur stöda barnen?.....	22
7	Arbetsprocessen	24
8	Resultat	26
9	Diskussion.....	27
	Källor	29
	Finlands författningssamling	31

Bilagor

Bilaga 1   Informationshäfte

Centrala begrepp

Kärnfamilj	Ett par med gemensamma biologiska barn
Nyfamilj	Två vuxna där antingen den ena eller båda har barn från ett eller flera tidigare förhållanden
Bonusförälder	Barnets förälders nya partner
Bonusbarn	Den nya partners barn från ett tidigare förhållande
Bonussyskon	Förälders nya partners barn från ett tidigare förhållande
Halvsyskon	Barn som har en biologiskt gemensam förälder
Närförälder	Den förälder barnet officiellt bor hos
Distansförälder	Den förälder barnet inte officiellt bor hos

1 Inledning

För tjugo år sedan var andelen nyfamiljer i Finland mindre än idag (Väestöliitto, 2019). Från och med år 2004 har mängden nyfamiljer varit på samma nivå, ca 9% av alla barnfamiljer (Suomen virallinen tilasto (SVT), 2019). Eftersom det är relativt nytt att det finns många nyfamiljer, har det inte heller hunnit utvecklas material för hur man kan jobba med dessa. Patricia Papernow, som är en av världens främsta experter på nyfamiljer, nämner i sitt arbete att det idag inte är ovanligt att professionellas stöd till nyfamiljer är bristande eftersom deras kunskaper baserar sig på kunskap och stödmodeller som riktar sig mot kärnfamiljer eller ”först-familjer” (Papernow, 2018, s. 26). Bristande förståelse för hur komplexa familjer kan vara leder till att professionella inte kan stöda familjer om de inte inser hur olika behoven kan vara (Miran-Khan, 2017, s. 330; Hakulinen, Laajasalo, & Mäkelä, 2019, s. 93). Det måste finnas insikt i vad ”en familj” egentligen är, för att kunna stöda den (Seltzer, 2019, s. 405).

Detta examensarbete görs som ett beställningsarbete för Nyfamiljerna i Finland rf:s (Suomen Uuperheiden Liitto ry) utvecklingsprojekt Stepping. Beställaren har önskat ett informationsmaterial till professionella inom småbarnspedagogiken eftersom sådant inte ännu finns. Det behövs kunskap om behov och svårigheter som barn i nyfamiljer går igenom under förändringsprocessen i en nyfamilj och om hur de professionella i sitt arbete kan stödja dem. De professionella inom småbarnspedagogiken är barnträdgårdslärare, specialbarnträdgårdslärare, socionomer, närvårdare och barnskötare. I vårt arbete kommer vi att använda begreppet ‘professionella’ och då syfta på just dessa. Barn inom småbarnspedagogiken är mellan 9 månader och 6 år.

Syftet med arbetet är att utveckla ett informationshäfte till professionella, som stöder dem i mötet med nyfamiljer. Arbetets frågeställningar är följande: Hur påverkas barnet av livet i en nyfamilj? Hur kan professionella stöda barnen och samarbetet mellan de vuxna?

2 Litteraturöversikt

Detta arbete utförs som en litteraturöversikt eftersom arbetet är ett funktionellt arbete vars syfte är att skapa en produkt i form av ett infomaterial. En förenklad form av innehållsanalys har använts för att välja ut material som är relevant och som kan kopplas till arbetets syfte

samt frågeställningar. I kapitel 7 motiveras valet av teori som vi använder oss av i vårt arbete och baserar vår produkt på.

I litteraturöversikten använder vi oss av vetenskapliga artiklar och rapporter, facklitteratur, populärvetenskap, nätsidor, lagstiftning, föreskrifter samt statistik. De databaser som vi mest har använt oss av vid detta arbete är Ebsco, Google Scholar, Julkari, ProQuest, Eric och Springer Link. Vi har även hittat källor med hjälp av snöbollssökning. Ytterligare har vi under arbetets gång haft kontakt med Nyfamiljerna i Finland rf och haft tillgång till deras material. För att få idéer för vårt arbete har vi även varit i kontakt med en specialbarnsträdgårdslärare.

Under litteratursökningen har vi använt oss av olika kombinationer av sökord. Exempel på sökord är nyfamilj, bonusfamilj, styvfamilj, skilsmässa, barn och dagvård. Utifrån det material vi hittat via dessa sökord har vi vidare kommit fram till andra mer specifika sökord, så som social och emotionell utveckling, resiliens, anknytning samt föräldraskap. Sökningarna har gjorts med svenska, finska och engelska översättningar. I början av arbetsprocessen begränsade vi våra sökningar till forskningar från de fem senaste åren, alltså 2015 - 2020. Medan processen gick framåt och nyckelorden blev mer specifika så inkluderade vi emellertid även äldre undersökningar på grund av materialbrist. Vi har inte begränsat sökningarna geografiskt.

Etiskt bra forskning respekterar andra forskares arbete med korrekta källreferenser samt undviker plagiering. De flesta källor vi använt i detta arbete är vetenskapliga och därmed tillförlitliga. Vi har strävat efter att förstärka de icke-vetenskapliga källorna med vetenskapliga källor. Dessa källor är bl.a. från föreningar i Finland som arbetar med barn, familjer samt nyfamiljer och har därför använts. Vi har hänvisat till allt material som använts. Vi har strävat efter att hitta flera källor som bekräftar teorin som vi använt, för att höja tillförlitligheten i arbetet. I arbetet har ingen forskning gjorts, utan tidigare resultat har använts. Skrivstilen är respektfull och objektiv. Arbetet görs för att det skulle vara till nytta för professionella och att de skulle få ökad kunskap om nyfamiljer. Med större kunskap kan de professionella erbjuda stöd som motsvarar behoven som finns i en nyfamilj för att öka barnens och hela nyfamiljens välfärd. Inom social- och hälsovården är det en etisk aspekt att öka välfärden hos befolkningen. Klientens intresse och behov är alltid i centrum (Riksomfattande etiska delegationen inom social- och hälsovården ETENE, 2011, s. 5). Till småbarnspedagogikens värdegrund hör att stöda barnens familjerelationer och välfärd. (Utbildningsstyrelsen, 2018, s. 21.)

3 Nyfamilj

Varje år berörs ca 30 000 barn i Finland av att deras föräldrar skiljs. Detta har också ökat antalet nyfamiljer. Överenskommelser gällande boende, ekonomi och vårdnad görs ungefär 50 000 per år, och i de flesta fall blir det gemensam vårdnad. Över 80% av närföräldrarna är mammor, men antalet närföräldrar som är pappor ökar. (Belt, 2018, ss. 11-13.)

Det finns en mångfald av olika familjer i dagens läge. Nyfamiljen är en av de många familjeformer som delvis skiljer sig från kärnfamiljen. Alla nyfamiljer i sig ser också olika ut och har sina individuella drag. Att bilda en nyfamilj är en tidskrävande process som är indelad i olika faser. Både i personligt liv samt bland professionella finns en viss osäkerhet gällande vilka personer som inkluderas i en nyfamilj.

3.1 Begreppen familj och nyfamilj

Familjen som institution och del av samhället har ändrat med tiden. Familjen ansågs tidigare vara en trygghetsfaktor som inkluderade både social och ekonomisk trygghet. Numera är också parförhållanden med barn mera sköra, och det finns utrymme för separation och nybildning av familjer. Denna utveckling har skett i takt med samhällsutvecklingen som gått till ett mer individuellt fokus på samhällsmedlemmarna än familje- och släktfokus. Centrala och aktuella frågor när man diskuterar dagens familjekoncept och nyfamiljer är vilka personer som hör till en familj och om det går hand i hand med vilka som bor i samma hushåll. (Seltzer, 2019, s. 405.)

När man hör ordet familj så är det vanligt att kärnfamilj är den familjeformen som först dyker upp i våra tankar, dvs. två föräldrar med ett eller flera gemensamma barn. Än idag ser vi kärnfamiljen och ”gifta för livet” som norm, trots att det idag finns en mångfald av olika familjekonstellationer: kärnfamiljer, adoptivfamiljer, flerlingsfamiljer, regnbågsfamiljer, nyfamiljer, fosterfamiljer, ensamstående föräldrar, ofrivilligt barnlösa, mångkulturella familjer, familjer som förlorat en förälder och familjer som förlorat ett barn (Miran-Khan, 2017, s. 330; Monimuotoiset perheet, u.å.).

Papernow (2018, s. 27) förklarar att nyfamiljer kan se olika ut. De vuxna kan vara gifta eller ogifta. Antingen har den ena vuxna eller båda barn från ett eller flera tidigare förhållanden. I nyfamiljen kan det även finnas barn som fötts inom nyfamiljen. Det tidigare föräldraskapsförhållandet kan ha slutat p.g.a. skilsmässa eller dödsfall. Idag är det vanligt att föräldrar är ogifta och lever i samboförhållanden och relationen kan ha avslutats utan

skilsmässa eller dödsfall. Det nya paret i nyfamiljen kan vara hbtqi+ (förkortning på homo, bi, trans, interkönade, queer, asexuella samt andra läggningar och identiteter (Regnbågsankan rf, 2018)). Paret i nyfamiljen kan även vara i ett engagerat förhållande men bor isär från varandra.

Att kunna definiera och namnge de olika personerna och förhållandena som finns i nyfamiljen och som är kopplade till nyfamiljen på ett eller annat vis behövs för att dessa personer inte ska bli ”osynliga”. Personerna i nyfamiljen kan uppleva familjen på väldigt olika sätt. Dessutom kan man granska en nyfamilj ur olika perspektiv, exempelvis ur parförhållandets, en förälders eller ett barns perspektiv. Att bygga upp en nyfamilj tar lång tid och kräver tålamod, kunskap och genomgång av sitt förflutna liv för att få en stadig och trygg grund för den nya familjen. (Barnavårdsföreningen i Finland rf, 2017, s. 112.)

Det finns osäkerhet bland både individer och forskare gällande vilka som egentligen räknas till familjemedlemmar, och vilka som endast bor i samma hushåll. Dessutom finns det osäkerhet i frågan om vem man är skyldig att hjälpa och stöda i alla dessa nya familjeförhållanden. (Seltzer, 2019, s. 421.)

3.2 Nyfamiljens faser

Papernow har under sin karriär identifierat sju distinkta faser som nyfamiljer går igenom. Faserna tar olika länge och upplevs med olika styrka beroende på familjen. Dessa faser kan delas in i ett inlednings-, mellan- och slutstadie. De första 3 - 4 åren i en nyfamilj, som oftast innehåller inlednings- samt mellanstadiet, är de kritiska åren som bestämmer om familjen bryts eller hålls samman. (Papernow, 1984, s. 357; Barnavårdsföreningen i Finland rf, 2017, ss. 121-122.)

I början av nyfamiljsbildningen är det vanligt för familjemedlemmarna att skapa egna drömlika bilder av den nybildade familjens situation och framtid. De vuxnas fantasier skiljer sig avsevärt från barnens. En vanlig fantasi hos de vuxna är att tänka sig hur barnen blivit ”räddade” från den bristfälliga ex-partnern och nu kommer leva i perfekt harmoni med den nya bonusföräldern. Barnens drömmar handlar snarare om hur den gamla familjen blir hel igen och bonusföräldern försvinner. (Papernow, 1984, s. 357.)

Så småningom börjar detta drömtänkande skapa frustration och negativitet då realiteten inte utspelar sig som familjemedlemmarna tänkt. Bonusförälderns försök att integrera sig in i den nybildade familjen möts med likgiltighet från barnets sida vilket kan orsaka svartsjuka,

förvirring och känsla av otillräcklighet hos bonusföräldern. Barnen kan ofta kämpa i flera år med sin sorg över upplösningen av den ursprungliga familjen och därmed göra allt i sin makt för att stöta bort den nya bonusföräldern. Dessa misslyckade försök från bonusförälderns sida kan vidare feltolkas av föräldern som att bonusföräldern inte vill vara del av familjen. (Papernow, 1984, ss. 357-358.)

Med tiden börjar situationen emellertid förbättras då familjemedlemmarna inser att deras situation måste ändras för att familjen ska fungera. Medan varje medlems unika behov börjar nu diskuteras är det fortfarande svårt att i detta skede göra ändringar. För att nyfamiljen skulle kunna komma vidare till det nästa stadiet krävs ofta extern hjälp antingen i form av stöd från utomstående personer eller genom att få information om nyfamiljer. (Papernow, 1984, ss. 358-359.)

Efter det cirka 2 - 3 år långa inledningsstadiet kommer mellanstadiet. Det här stadiet karaktäriseras av diskussion, ändring men också konflikter. Familjestrukturen samt regler har börjat omformas, vilket kan skapa både lättnad och frustration. Trots denna frustration kan familjen i detta skede jobba tillsammans för att lösa sina konflikter. Ofta leder detta till att gamla regler slopas och nya ritualer och regler skapas som passar just denna familj. Skillnaderna mellan nyfamiljens och ex-partnerfamiljens regler börjar även tydliggöras. (Papernow, 1984, ss. 359-360.)

I slutstadiet har den nya familjen haft tillräckligt med tid för att ha skapat starka relationer bland familjemedlemmarna. Familjemedlemmarnas roller har klarnat upp och blivit tydliga; normer har fastställts, en gemensam familjehistoria har börjat byggas och familjen har nu en stabil vardagsrytm. Konflikter kan uppstå fortfarande, men i detta skede blir dessa inte påhängande och olösta. (Papernow, 1984, ss. 360-362.)

4 Utmaningar och resurser

Alla nyfamiljer, trots olikheter, stöter på utmaningar av olika slag. Vuxna och barn upplever även nyfamiljen på olika sätt. I nyfamiljebildningen finns många olika perspektiv, barnets, förälderns och bonusförälderns. Alla parter kan uppleva både utmaningar och glädje i de nya relationerna som uppstår. Anknypningen mellan barnet och bonusföräldern är betydelsefull för hela nyfamiljen vid familjebildningen och barnets resiliens påverkar hur hen klarar av livsförändringen. Med rätt information och stöd kan nyfamiljen bli en fungerande helhet.

4.1 Nyfamiljens utmaningar

Nyfamiljer är av sin natur komplexa och varierande. Papernow (2018, s. 27) har identifierat fem utmaningar som uppkommer i varje typ av nyfamilj. Det första av dessa utmaningar är intensiva insider- och outsiderpositioner inom nyfamiljen. För det andra brottas barnen med förluster, lojalitetskonflikter och förändringar. Den tredje utmaningen är föräldraskapskrockar mellan förälder och bonusförälder, då olika föräldra- och uppfostringsstilar samt värderingar gällande hur de uppfostrar sina barn. För det fjärde måste nyfamiljer bygga upp en ny familjekultur samtidigt som de ska respektera tidigare förankrade familjekulturer. Den femte och sista utmaningen är faktumet att andra föräldrar (ex-partners) utanför hushållet fortfarande är en del av den nya familjen.

I den första utmaningen nämns insider- och outsiderpositioner. Det är inte ovanligt inom nyfamiljer att bonusföräldrar hamnar in i en outsiderposition då ett barn eller en ex-partner stiger in i ett rum eller deltar i en diskussion. Under vardagliga familjesituationer, som bl.a. middagar, utfärder och i familjediskussioner samt vid beslut som görs tillsammans med ex-partnern, hamnar ofta bonusföräldern i en outsiderposition. I samma situationer dras föräldern däremot in i en fast insiderposition. För en bonusförälder kan det upplevas som att partnern vänder hen ryggen gång på gång och hen känner sig osynlig, ensam och avvisad. För föräldern som är både bunden till sin partner, sina barn och till sin ex-partner är insiderpositionen en utmaning. Föräldern kan känna sig otillräcklig. Om hen vänder sig till sin partner finns risken att barnens behov inte blir tillsedda. Om föräldern väljer att undvika konflikter med sin ex-partner kan bonusföräldern känna sig bedragen. Även barn som spenderar mindre tid i nyfamiljens hem och kanske bor största delen av tiden hos sin andra förälder kan hamna in i en outsiderposition hos sin nyfamilj. Dessa barn kan då känna sig som främlingar och inte riktigt som hemma. På grund av denna utmaning kan familjestunder för nyfamiljer bli alltmer ansträngda och spända för alla familjemedlemmar. Barn kan även uppleva utanförskap vid nya syskonrelationer. T.ex. om barnet inom nyfamiljen får ett nytt halvsyskon och bonusföräldern mest leker och visar uppmärksamhet till det nya syskonet som är hens biologiska barn. (Papernow, 2018, ss. 29-30; Ritala-Koskinen, 2001, ss. 156-157.)

Det är vanligt att det finns känslor av svartsjuka både hos barn och vuxna i en nyfamilj. Detta kan hända särskilt i början av familjebildningen då familjemedlemmarna inte ännu hittat sina roller i den nya familjen. Att barnet kan känna svartsjuka mot förälderns nya partner kan bero på att hen känner att relationen till den egna föräldern är hotad. Ett nytt halvsyskon kan

också väcka många slags känslor hos barnet, beroende på i vilket skede nyfamiljebildningen är, i vilket utvecklingsskede barnet är, på barnets personlighet och de vuxnas tillvägagångssätt. Att berömma och uppmuntra barnet kan hjälpa hen i den nya rollen som storasyskon. (Herngren, 2016, ss. 118-120.)

I nyfamiljen är det inte heller ovanligt med föräldraskapskrockar. Bonusföräldern kan ofta uppleva att föräldern inte är tillräkligt strikt med barnen. Föräldern kan istället anse att bonusföräldern är för strikt. I bästa fall kan dessa två föräldrakulturer mötas så att den striktare parten kan bli mjukare och den mjukare börjar dra mera gränser. Om det gemensamma föräldraskapet inte fungerar blir föräldrarna i nyfamiljen alltmer polariserade och barnets behov blir inte sedda. Polariseringen ökar föräldraskapskonflikterna mellan föräldern och bonusföräldern. (Papernow, 2018, s. 36.)

Ett annat vanligt problem som uppstår hos nyfamiljer är då partner- och föräldrarollen blandas ihop. Detta kan även hända i kärnfamiljer men i dessa fall finns ett gemensamt intresse för de biologiska barnen. I nyfamiljer fattas den tidiga anknytningshistoriken mellan barn och bonusförälder; att styra och disciplinera barn i en nyfamilj kan därför vara den största orsaken till konflikt och kan leda till att förhållandet upphör. Bonusföräldrar måste ha en ömsesidig anknytning till barnen innan de kan försöka börja rätta deras beteenden eller göra beslut för dem. (Miran-Khan, 2017, ss. 330-332.)

En nyfamilj kan inte använda sig av tidigare kärnfamiljserfarenheter för hur deras nyfamilj borde fungera. I nyfamiljen pusslas ihop två familjers olika vanor, ekonomi, personligheter samt behov. Allting är från första början annorlunda i en nyfamilj än i en kärnfamilj; exempelvis kräver alla beslut att man kommer ihåg ex-partnern och överenskommelser gällande barnens vistelser hos föräldrar. Kvaliteten på föräldraskapet är också kritisk då det kommer till övergången från kärnfamilj till nyfamilj. Om detta fungerar bra och respektfullt kan ömsesidig anknytning skapas genom den långsamma anpassningsprocessen. Ju bättre föräldrarnas samarbete kring föräldraskapet är desto bättre mår barnen (Sinkkonen & Kalland, 2012, s. 176). Om barnet får se att hans föräldrar bråkar mycket, påverkar det barnet. Hen kan få psykiska och fysiska symptom samt en negativ modell av hur man kommer överens om saker. Barnets psykiska utveckling påverkas i negativ riktning av föräldrarnas förlängda gräl i separationsprocessen. Dessa svåra situationer är förknippade med utvecklingen av depression hos barn. (Miran-Khan, 2017, ss. 330, 336; Herngren, 2016, ss. 14-17, 30; Mäkijärvi, 2014, ss. 127, 86-88.)

Personerna i en nyfamilj upplever större plikt gentemot sina biologiska barn och föräldrar än sina bonusbarn och -föräldrar. Bonusförhållanden är också ofta kortvarigare än biologiska. Skilsmässor är vanligare bland nyfamiljer än kärnfamiljer. I Sverige upplevde 3% av barnen i kärnfamiljer sina föräldrars separation år 2015, samma år upplevde 10,9% av barnen i nyfamiljer sin förälders och bonusförälders separation. (Seltzer, 2019, ss. 417-418; Herngren, 2016, s. 193.)

Förälderns ex-partner är alltid en del av familjen, t.ex. genom gemensam vårdnad. Gemensam vårdnad om barnen betyder inte nödvändigtvis att barnen bor växelvist hos sina föräldrar, fastän det ändå är vanligt. Gemensam vårdnad innebär att båda barnets föräldrar har ansvar för juridiska frågor gällande barnet, såsom ekonomi, boende och skola. (Herngren, 2016, s. 219; Papernow, 1984, s. 27.)

4.2 Barnen i nyfamiljen

På många sätt är barnen ofrivilliga passagerare under föräldrarnas nermontering och återuppbyggnad av vad det betyder att vara en familj (Miran-Khan, 2017, s. 332). Så som tidigare nämnts i texten så kan en nyfamilj innebära förluster, lojalitetskonflikter och stora förändringar för barnen. För barn i alla åldrar kan det kännas som ytterligare en förlust, efter en separation eller en förälders dödsfall, att se mamma eller pappa hitta en ny partner. Då den nya partnern stiger in i deras liv som en bonusförälder skapar det oftast lojalitetskonflikter för barn i alla åldrar. Barnen kan tänka att de är illojala mot sin biologiska förälder om de tycker om den nya bonusföräldern. Dessa lojalitetskonflikter hos barn i nyfamiljer är normala och uppstår ofta trots att en skilsmässa har gått smidigt. Därtill kan lojalitetskonflikter försvåras ytterligare hos barnen om det existerar konflikter sinsemellan föräldrarna. Fast det inte skulle finnas konflikter mellan föräldrarna kan det uppstå lojalitetskonflikter för barn som står speciellt nära den ena föräldern. Det är viktigt att vuxna förstår barnens perspektiv i nyfamiljerna. (Papernow, 2018, ss. 32-33.)

Föräldern och bonusföräldern, är oftast ivriga att påbörja deras nya liv tillsammans. Detta resulterar i att de vuxna går i ett tempo som är allt för fort för barnen. För många barn kan övergången till en nyfamilj vara mycket svårare och ta längre tid att anpassa sig till än föräldrarnas separation. När antalet förändringar i en nyfamilj och takten som dessa sker i ökar, sjunker i allmänhet barns välmående. Ur barnets perspektiv är det viktigt att involvera hen i processen då de nya familjemedlemmarna håller på att stiga in i barnets liv, och att vara ärlig. Barnet ska få en möjlighet att uttrycka hur hen känner och tänker. Det är bra att

informera barnet i förväg om förändringarna som kommer att ske, inte bara meddela när alla beslut redan är fattade. Flera studier påvisar att barn under nio års ålder har lättare att anpassa sig till nyfamiljer än äldre barn och pojkar har lättare att anpassa sig än flickor. Flickor upplever i allmänhet mer psykiska problem i en familj med en bonuspappa än pojkar. Dessa flickor studerar i allmänhet inte lika länge som flickor i kärnfamiljer, och går mera sannolikt in i samboförhållanden i tonåren än de andra. Bland pojkar inverkar bonuspappor mera negativt endast om de ofta byts. (Saint-Jacques, Godbout, Drapeau, Kourgiantakis, & Parent, 2017, ss. 1851, 1845-1846; Herngren, 2016, s. 25; Papernow, 2018, s. 33; Ritala-Koskinen, 2001, s. 151.)

När en ny vuxen stiger in i familjens liv förändras de bekanta reglerna och hierarkin inom familjen. Det för barnen kända är nu under attack och det tar inte länge innan barnen reagerar genom att avvisa den nya bonusföräldern. Om föräldern i dessa situationer stöder sin nya partner men glömmer att visa empati för barnen och förstår varför de reagerar som de gör kan det orsaka att det aldrig uppstår en anknytning gentemot den nya bonusföräldern. Det som kan försvåra bildandet av en nyfamilj är om det nya förhållandet grundades ur en otrohetsaffär som var en bidragande faktor till att kärnfamiljen bröts ner. (Miran-Khan, 2017, ss. 332-334.)

Det har forskats att barn i åldern 4-7 år som inte identifierat sin bonusförälder som en nära person, påvisade med tre gånger större sannolikhet vissa yttre utmaningar. Emellertid är ett positivt bonusbarn-bonusförälder förhållande bra för barnet, och ännu bättre om dessutom den biologiska föräldern och barnet har ett gott förhållande. Det har alltså påvisats att bonusförhållandet har en inverkan på barnet, men förhållandet till den biologiska föräldern har en ännu större inverkan. (Saint-Jacques, et al. 2017, ss. 1847-1849.)

Hur barn påverkas av kvaliteten på förhållandet till den föräldern som inte bor i samma hushåll, är mer oklart. Olika studier visar olika resultat. Man kan till exempel se att ett nära förhållande till denne inte ökade risken för beteendeproblem, och att det kunde ha en positiv inverkan på barnet. En del studier hävdade att kvaliteten påverkades av hur ofta barnet vistades med distansföräldern, och av barnets vilja att spendera tid med distansföräldern. Barn påverkas ofta av både sina skilda föräldrars konflikter samt nyfamiljens föräldrars konflikter, vilket i sig kan ha inverkan på uppkomsten av beteendeproblematik hos barnet. (Saint-Jacques, et al. 2017, ss. 1847-1849.)

Syskonförhållanden har en klar inverkan på barnets förmåga att anpassa sig. Det har forskats att närvaron av halvsyskon ökar barnets risk för beteendoutmaningar och sämre studieframgång. Studier visar att mor- och farföräldrar har en positiv inverkan på barnets anpassning i nyfamiljer. Barnet kan få stöd av dem, speciellt när familjen annars går igenom utmaningar. Förhållandet till mor- och farföräldrarna från distansföräldrarnas sida är oftast inte lika starkt. (Saint-Jacques, et al. 2017, ss. 1847-1849.)

En nyfamiljs låga inkomster påverkar delvis barnet. Det att en nyfamilj bildas betyder inte nödvändigtvis att familjen eller barnet skulle få det ekonomiskt bättre, eftersom det kan finnas särskilda överenskommelser gällande fördelningen av inkomster både inom nyfamiljen och från distansföräldrarnas sida. Flera studier har visat att barn som upplevt förändringar i familjekonstellationen har fått mindre stöd och övervakning vilket i sig lett till flera problem hos barnet i framtiden t.ex. depression och antisocialt beteende samt mera alkohol- och droganvändning. En annan studie visade att 4-7-åringar i nyfamiljer uppvisade mer aggressivitet än de i kärnfamiljer. Många forskningar har ändå klargjort att närföräldrarnas psykiska välmående har en stor inverkan på barnet. Om närföräldern mår mentalt dåligt är det dubbelt mer sannolikt att även barnet kommer att få psykiska problem. Man har sett att det är mindre skadligt för ett barn att flytta in i en nyfamilj än att flytta från att ha varit ett två föräldrars hushåll till att vara ett hushåll med en förälder. (Saint-Jacques, et al. 2017, ss. 1849-1850.)

I Sverige bor ca 10 % av alla barn turvis hos sina separerade föräldrar. Bland dem finns mest 6-9-åringar. Jämfört med hur det var för ca 20 år sedan har det skett en tydlig förändring – då bodde de flesta barn med separerade föräldrar med sin mamma. I dagens läge är det en av de största förändringarna som skett i barns vardag, att de bor med separerade föräldrar. (Herngren, 2016, s. 71.)

4.3 Anknytningens betydelse

Enligt psykoanalytikern och läkaren John Bowlbys anknytningsteori hör det till spädbarns natur att söka kontakt och närhet till människor omkring hen. Detta har i alla tider varit ett sätt för barnen att överleva. De behöver knyta an till minst en vuxen för att på så sätt ha en beskyddare. Anknytningsutvecklingen, som sker under spädbarnets första levnadsår, är indelad i fyra stadier. Den första fasen sker då barnet är mellan 0-2 månader gammal och söker sociala relationer och kontakt med andra människor. Barnet använder sig av signaler som t.ex. leende och gråt, för att få sina föräldrars uppmärksamhet och på så sätt få sina

behov uppfyllda. På detta sätt skapas en anknytning mellan barnet och den vuxna, samt social ömsesidighet och närhet i deras relation sinsemellan. (Hwang, Lundberg, Rönnerberg, & Smedler, ss. 184-185.)

Då barnet är mellan 2 - 7 månader gammalt börjar hen klara av att skilja på personer ifrån varandra. Hen känner nu igen mamma, pappa, syster o.s.v. Samspelet, relationen och anknytningen mellan barnet och dessa personer förstärks ytterligare då exempelvis mamma ser att barnet föredrar henne före någon annan person. Då barnet har lärt sig att hens signaler, som t.ex. gråt, leende och jollrande, skapar reaktioner från de vuxna samt lärt sig vilken signal som skapar vilken reaktion så utvecklar hen tillit till sin sociala omgivning. Då detta fungerar så utvecklar barnet en trygg anknytning. (Hwang, et al. 2005, ss. 185-186.)

Då barnet är mellan ca. 7 månader och 2 år gammalt lär sig barnet att personer existerar trots att de inte alltid är tillsammans. Barnet har i denna ålder även börjat känna igen olika personer och kan förknippa dessa till olika upplevelser. Det är i detta utvecklingsstadium som långvariga och känslomässiga relationer skapas. Barnet vill helst vara med de personer som hen själv valt ut och skapat en stark anknytning till och protesterar genom exempelvis gråt om dessa lämnar hen. I detta utvecklingsstadium lär sig barnet även att flytta sig omkring i sin omgivning och kan själv söka kontakt med andra. Den vuxna är då en trygg bas för barnet då hen utforskar sin omgivning. (Hwang, et al. 2005, ss. 186-187.)

Det går att urskilja två olika typer av anknytning: trygg anknytning och otrygg anknytning. Trygg anknytning är den vanligaste anknytningen och som de flesta barn skapar med den vuxna. Den trygga anknytningen skapas genom samspel mellan barnet och den vuxna där barnets behov besvaras av den vuxna. Den vuxna blir därför en trygg person för barnet som hen kan använda som en trygg bas då hen utforskar sin omgivning. Vid en otrygg anknytning använder barnet inte den vuxna som en trygg bas och det kan t.ex. synas genom att barnet inte bryr sig om att den vuxna är borta och inte heller söker sig till den vuxna då denne är hos barnet. En sådan otrygg anknytning kallas för undvikande anknytning och kan förekomma där den vuxna inte är lyhörd för barnets behov och anknytningssignaler och som sällan ger barnet närhet eller uppvisar positiva känslor mot barnet. Då den vuxna inte ger barnet närhet så lär sig barnet så småningom att inte söka närhet och därmed också trygghet ifrån den vuxne. Men en otrygg anknytning kan även beskrivas som en ambivalent anknytning. Då både söker barnet kontakt med den vuxna men också avvisar kontakten. Den ambivalenta anknytningen kan även förekomma där den vuxna inte är lyhörd för barnets behov och anknytningssignaler. Samspelet mellan den vuxna och barnet är också mer

oförutsägbart. Alltså den vuxna svarar på barnets behov ”nu och då”, vilket orsakar att barnet har svårt att läsa av den vuxne. (Hwang, et al. 2005, ss. 187-188.)

Man har också kunnat urskilja en annan typ av otrygg anknytning som kallas för desorganiserad anknytning. I denna typ av anknytning grundas den vuxna och barnets samspel på rädsla. Den vuxna kan ha svårt att tolka och läsa av barnets signaler och kan därför reagera med rädsla eller aggressivitet. Barnet är i behov av att knyta an till den vuxna men är samtidigt rädd för den vuxnas beteende gentemot hans behovssignaler. (Hwang, et al. 2005, s. 188.)

Barnen och andra medlemmar i nyfamiljen kan kämpa med anknytningen, att bli sedd och eventuellt med svartsjuka. Anknytningen mellan barnen och den nya bonusföräldern är någonting som tar tid och som behöver utgå från barnen. Det hjälper både bonusföräldrar och föräldrar att vara mer tålmodiga och förstående mot barnen då de förstår hur komplex anknytningen är. Det går sällan bra om en bonusförälder inte har någon anknytning till sina bonusbarn och ändå försöker påverka deras liv – barnen kommer att reagera. Bonusföräldern ska försöka hålla sig ur förälrateamet ända fram tills barnen är bekväma med att hen tar en förälders roll. Detta möjliggör och ger utrymme för en naturlig anknytning över tid som utgår ifrån barnen. Även Aino Ritala-Koskinen (2001, ss. 127, 141, 145) påpekar att anknytningen påverkar vems hjälp, anvisningar och råd barnet föredrar. Ritala-Koskinen lyfter även fram att relationen mellan barnet och bonusföräldern är den viktigaste relationen inom nyfamiljen. Denna relation kan vara avgörande för hela nyfamiljens välmående. Barnet accepterar inte bonusföräldern automatiskt. För att barnet ska börja se den nya vuxna som en förälder krävs det att de har levt tillsammans tillräckligt länge, fått en anknytning och även ömsesidig acceptans för bonusförälderns roll som förälder. (Miran-Khan, 2017, ss. 331, 335; Herngren, 2016, ss. 18-20.)

4.4 Barn och resiliens

Med resiliens menas förmågan att klara av motgångar, trauma, tragedi, hot och andra mer eller mindre allvarliga stressorsakande situationer. Med andra ord kan man förklara termen som en persons kraft att kunna "studsas tillbaka" från svåra upplevelser. Resiliens kännetecknas av goda resultat trots allvarliga hot mot anpassning eller utveckling (Masten, 2001, s. 228). Termen används vid beskrivandet av individer, grupper, familjer, organisationer, samhällen och system. (Pojula, 2018, s. 16.)

God resiliens åstadkoms av många olika typer av skyddsfaktorer som kan ändras eller utvecklas igenom livet. Barnens resiliens är beroende av både yttre och inre faktorer. Viktiga yttre faktorer är exempelvis en trygg relation till sina föräldrar samt stöd från familj och nära. Inre faktorer är exempelvis social kompetens, självregleringsförmåga, emotionell välfärd, positiva personlighetsdrag samt delaktighet. Alla dessa faktorer, med flera, bidrar till en bättre förmåga att återkomma från stressiga livssituationer. (Poijula, 2018, ss. 91, 100-101.)

Skilsmässa är en form av krissituation för hela familjen. Stress, depression, konflikter samt oklara roller hos föräldrarna både före och efter en skilsmässa inverkar negativt på barnets motståndskraft. Det kan orsaka svårigheter i barns förmåga att reglera sina känslor, sitt beteende och sin uppmärksamhet samt inverkar negativt på barnets känslomässiga välbefinnande, initiativförmåga och sociala färdigheter. Då föräldrar håller fast vid tydliga gränser, är stödjande, öppna om sina känslor, respekterar varandra och är medvetna om sina barns behov har det en positiv inverkan på barnets emotionella välbefinnande och beteende. Stödjande sociala nätverk motverkar föräldrars stress. (Karela & Petrogiannis, 2018, ss. 74-76; Miran-Khan, 2017, s. 336; Sinkkonen & Kalland, 2012, ss. 173, 178.)

Skilsmässan är en av de största livsförändringarna som orsakar stress hos en människa. Symptomen på stress kan upplevas fysiskt eller psykiskt. När en människa är stressad upplever hen att hens egna resurser inte räcker till för att klara av någon situation. En människa behöver stress i måttliga mängder för att kunna agera och vara aktiv, men när stressgraden blir för hög, blir konsekvenserna negativa och människan får olika symptom. Barn påverkas också av stress – redan under graviditeten påverkas fostret av mammans stress och under tidig barndom påverkas barnets kognitiva utveckling av stress. Närhet, beröring och stöd av mamman hjälper däremot barnet att hantera stress. Att ett barn går igenom något stressande, betyder inte självklart att hen skulle få mentala eller beteendeproblem. (Poijula, 2016, ss. 19-22.)

Barnets sociala färdigheter har en stor inverkan på hur hen klarar av stress och kriser. Ett barn som klarar av att samarbeta, dela med sig och hjälpa andra, klarar med större sannolikhet av motgångar i livet och kan kompensera misslyckanden i livet på något annat sätt. Däremot påverkar svaga sociala färdigheter barnet, så att hen sämre klarar av stress. Då kan barnet lättare bli utpekad och barnets självkänsla kan försvagas. Små barn stöter dagligen på olika små konflikter. Det som ett barn behöver lära sig och behöver stöd i av vuxna är hur man löser dem och hur man handskas med känslorna som de väcker. Då lär sig barnet också

sätta ord på sina känslor. Förmågan till konfliktlösning styrker också resiliensen. (Poijula, 2016, ss. 164-165, 176.)

Vid bildning av en nyfamilj, som också kan vara en kris i sig för barnet, reagerar barnet på föräldrarnas nya partner. Ju äldre barnet är, desto mera testar hen denne. Vart tredje barn som bor i en nyfamilj har något slag av psykiska utmaningar, oftast sociala eller beteendeutmaningar. För att stöda ett barn att klara av en traumatisk upplevelse eller kris, kan man se till att vardagen hålls trygg, och att barnet har så många olika platser som hen kan uttrycka sig på som möjligt. Förutom annan krishjälp kan också det terapeutiska föräldraskapet och kommunikationen vara till hjälp för barnet. (Poijula, 2016, ss. 179, 272-273.)

4.5 Nyfamiljens resurser

En nyfamilj innebär inte för barnen endast utmaningar som t.ex. sorg och förluster. Den kan även medföra flera nya positiva relationer samt ökad glädje. För en del barn betyder en bonusförälder inte att den egna föräldrarnas plats blir ersatt, utan att det uppstår en till förälder. De nya vuxna kan ses som en resurs för barnet eftersom barnet får flera trygga och omhändertagande vuxna i sin omgivning. För andra barn kan en bonusförälder betyda att denne ersätter den egna föräldern och tar över dennes plats som förälder. Detta gäller speciellt om barnen inte har någon kontakt med en utav sina föräldrar, eller om hen aldrig har träffat den eller haft två föräldrar eller också om den ena föräldern har dött. Professionella inom familjearbete lyfter upp att bonusföräldern kan ge den uppmärksamhet, vård och omsorg som barnet har saknat och blivit utan från den ena föräldern (Laamanen, 2019, s. 14). Med en bonusförälder kan det även komma nya bonusläktingar med i bilden. Barnet kan också skapa nya trygga relationer till dem. (Ritala-Koskinen, 2001, ss. 145-146, 164-168.)

I en utredning av Nyfamiljerna i Finland rf har professionella inom familjearbete beskrivit att en nyfamilj kan som bäst vara en rikedom, där varje familjemedlem får stöd av flera barn och vuxna. De räknar även upp många skyddsfaktorer hos nyfamiljer. Sådana kan t.ex. vara ett stort stödjande socialt nätverk och att barnen ofta har många trygga vuxna som tar hand om dem. En skyddande faktor är även om barnets föräldrar kommer överens med varandra och har ett fungerande samarbete kring sina barn. För barnens och föräldrarnas skull borde föräldrarna gå igenom orsakerna till skilsmässan och hur de kommer att gå framåt. (Laamanen, 2019, ss. 16-17; Belt, 2018, ss. 12-13.)

En del barn ser inte alls den nya vuxna som en förälder och ger denne inte heller den statusen. Detta kan bero på bl.a. att det mellan barnet och bonusföräldern fattas en social relation samt att barnet inte accepterar det nya föräldraskapet och anser sina föräldrar som de enda och rätta föräldrarna som ingen kan ersätta. Men trots att barn inte accepterar den nya vuxna som en förälder så betyder det inte att deras relation inte kan vara eller bli positiv och nära ändå. Mellan barnet och bonusföräldern kan det istället för en föräldrarelation skapas en vänskapsrelation. (Ritala-Koskinen, 2001, ss. 145-149.)

I en nyfamilj kan det även för barn vara positivt att få nya syskon. De kan ha längtat efter syskon eller också känt sig ensamma innan. Hos de nya syskonen kan barnet hitta sällskap, någon att leka med och ha gemensamma intressen och hobbyn med. Vuxna syskon kan även upplevas för barnet som en nära vän, trygg vuxen och någon som ser efter och tar hand om barnet. (Ritala-Koskinen, 2001, ss. 156-157.)

Bonusförhållandena kan bli fria och personliga, och behöver inte passa in med de typiska kärnfamiljsrollerna. Via bonusförhållandena kan man få flera perspektiv, insikter och stöd i sitt liv. Man kan alltså uppleva många positiva aspekter tack vare nyfamiljen, vilket också kräver att man kan släppa vissa krav gentemot vad man tror att nyfamiljen ”borde” vara. Professionella inom familjearbete lyfter också upp det som en styrka att nyfamiljen vågar vara sin egen form av familj där varje familjemedlem vet sina egna och varandras roller. (Laamanen, 2019, ss. 16-17; Herngren, 2016, s. 11.)

Ett barn kan glädjas över att hens förälder funnit en ny partner som tagit bort föräldrarnas ensamhetskänsla. Detta kan underlätta barnets anpassning till den nya familjen och bonusföräldern. Barn kan även få nya möjligheter att reflektera sina relationer till sina föräldrar på sätt som inte vore möjliga i en kärnfamilj. En ny vuxen i familjen kan även betyda att barnet får en ny ”samtalskompis”. Barn vänder sig oftast till sina biologiska föräldrar i olika samtalsärenden, men det finns undantag. Bonusföräldern kan exempelvis fungera som en trygg diskussionspartner gällande sådana ämnen som kan kännas svåra eller pinsamma att diskutera med den biologiska föräldern. (Ritala-Koskinen, 2001, ss. 106-107, 132; Papernow, 1984, s. 362; Berman, 2015, ss. 137-138.)

5 Småbarnspedagogiken möter nyfamiljen

I arbetet med nyfamiljer stöter professionella på ett dilemma; att behandla nyfamiljer som vilken familj som helst, men ändå bemöta dem med tanke på nyfamiljers specifika

utmaningar (Ritala-Koskinen, 2001, ss. 180-182). Samtidigt är metoderna bristfälliga för hur man möter en nyfamilj och de baserar sig oftast på kärnfamiljmodeller (Papernow, 2018, s. 26).

5.1 Professionellt bemötande av nyfamiljer

När en professionell bemöter en nyfamilj eller någon medlem i en nyfamilj är det till nytta att känna till några grundläggande drag hos nyfamiljer. En nyfamilj är uppbyggd på ett annat sätt än en ”förstafamilj”. När det gäller de vuxna kan de i bildningen av nyfamiljen samtidigt bli både partners och bonusföräldrar, alltså får de två nya roller på en gång. En förälder som är nyförälskad kan förvänta sig att hens barn ska känna lika gentemot den nya partnern. När en nyfamilj bildas är det i början som om två skilda familjer bor i samma hushåll. Först efter en tids process blir nyfamiljen mera enhetlig. Barnen i nyfamiljen är tvungna att acceptera en ny vuxen och eventuellt nya barn också. Det finns mycket som kan kännas utmanande för en nyfamilj, t.ex. anpassningen till den nya familjestrukturen, det ”före detta livet” som kan tynga familjemedlemmarna fortfarande, det sociala föräldraskapet samt ekonomiska frågor och sociala frågor. Det kan kännas svårt att bli accepterad av släktingar och vänner i och med den förändrade situationen. Barnens avtal om vårdnad och umgängesrätt påverkar alltid vardagen i nyfamiljen. Familjen kan ofta behöva stöd från socialvården i frågor som gäller barnens vårdnad. Vårdnadstvister som går till rätten kan pågå i flera år. Nyfamiljens största behov av stöd framkommer i bildandet av nyfamiljen när varje familjemedlem behöver stöd i den nya situationen och i att få den nya vardagen att fungera. Fastän dessa huvuddrag är typiska för nyfamiljer är varje familj i sig ändå individuell. I bemötandet av vilken som helst familj är det till fördel att ha ett öppet sinne. (Monimuotoiset perheet, u.å.)

Barnet i nyfamiljen kan ha tre olika slag av syskon: biologiska, halv- och bonussyskon. I och med nyfamiljebildningen får barnet en ny roll även som ett syskon, t.ex. kan den som varit yngst nu bli ett äldre syskon. Hos barnet kan finnas både positiva och negativa upplevelser av de nya syskonrelationerna, t.ex. känslor av lättnad eller känslor av förlust. Ibland kan syskonen i nyfamiljen bilda skilda grupperingar sinsemellan som kan vara skadliga – att bilda riktiga syskonrelationer tar tid. I en fungerande nyfamilj har barnet en stor skara av barn i en trygg omgivning och får öva sina sociala färdigheter på ett mångsidigt sätt. Dessa punkter bör även tas i beaktande av professionella när de bemöter ett barn i en nyfamilj. (Monimuotoiset perheet, u.å.)

5.2 Samarbete med föräldrarna

Ju bättre föräldrarnas samarbete är, desto bättre mår barnen (Sinkkonen & Kalland, 2012, s. 176). I Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, som styr småbarnspedagogikens arbete i Finland, står att samarbetet mellan vårdnadshavarna och professionella är väsentligt och bör fungera. Samarbetet grundar sig på förtroende, ömsesidig respekt och jämlik kommunikation. Detta gynnar barnens sunda och trygga tillväxt, utveckling och inläring. I samarbetet beaktas familjers mångfald, frågor angående föräldraskap och vårdnad, samt barns individuella behov. Tillsammans med vårdnadshavarna diskuteras ansvar, värderingar och mål då det gäller fostran. Professionella och vårdnadshavare säkrar barnets helhetsmässiga välbefinnande genom att ge varandra information om barnet och hans dagliga upplevelser. (Utbildningsstyrelsen, s. 35.)

Då atmosfären mellan de professionella och vårdnadshavare är förtroendefullt så är förutsättningarna för ett gott samarbete goda även i utmanande situationer. En utmanande situation kan vara t.ex. en familjemedlems död, allvarlig sjukdom eller skilsmässa. Det kan även handla om att barnet är i behov av särskilt stöd eller att man är orolig över barnets välbefinnande. (Utbildningsstyrelsen, 2018, s. 19.)

Nyfamiljerna i Finland rf gjorde 2018 en enkätundersökning för sitt utvecklingsprojekt Stepping för att få in social- och hälsovårdens samt småbarnspedagogikens professionellas perspektiv då de möter nyfamiljer inom sitt arbete. Till nyfamiljernas vardagliga utmaningar räknade de professionella bl.a. att få sina scheman att gå ihop med varandras, att information förmedlas mellan de olika hemmen samt att göra upp regler och överenskommelser. I grunderna för planen för småbarnspedagogik tas upp att vid samarbetet med vårdnadshavarna används exempelvis informations- och kommunikationsteknik, vilket kan underlätta kommunikationen mellan hemmen. Samarbetet inom småbarnspedagogiken kan också gynna vårdnadshavarnas kontakt med varandra. Deras gemenskap kan också stärkas med hjälp av växelverkan och gemensamma aktiviteter som hålls under olika evenemang. (Pakarinen, 2018; Utbildningsstyrelsen, 2018, s. 36.)

Samarbetet mellan professionella och vårdnadshavare blir extra viktigt då barnet är i behov av stöd. Inom småbarnspedagogiken samarbetar man med sakkunniga inom social- och hälsovården. Stödtjänster för barn och familjer kan erbjudas av t.ex. barnrådgivningen, familjerådgivningen, psykologer och av barnskyddet. (Utbildningsstyrelsen, ss. 36, 57.)

5.3 Delgivning av information om barnet

De professionella vet inte alltid vilka av nyfamiljens vuxna som räknas till barnets föräldrar. Denna brist på kunskap och kompetens kan minska möjligheterna till stöd som familjen skulle ha rätt till. De professionella behöver känna till vem eller vilka de lagliga vårdnadshavarna är, men familjen har också rätt att själv definiera vem som är föräldrarna i familjen. Vid gemensam vårdnad måste båda föräldrarna få information om barnet och annat gällande daghemsverksamheten. (Hakulinen, et al. 2019, ss. 94-95; Mäkijärvi, 2014, ss. 48-50.)

I Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) står att endast barnets lagliga företrädare har rätt till uppgifter om barnet (§73). Enligt Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (8.4.1983/361) förklaras vad som ingår i ett avtal om vårdnad om barn. Ett barns föräldrar kan komma överens om att antingen båda eller den ena har vårdnaden om barnet. Ifall endast den ena föräldern fungerar som vårdare om barnet så kan föräldrarna ändå komma överens om att den förälder som inte har vårdnaden om barnet kan ha rätt till vissa sekretessbelagda uppgifter gällande barnet. Vilka uppgifter hen har rätt att få skrivs ner i avtalet. Om barnets föräldrar inte bor ihop ska det även i avtalet stå hos vilken förälder barnet bor eller om barnet har växelvist boende (§7).

I Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (8.4.1983/361) står även att barnets föräldrar eller förälder kan avtala med en annan person om att denne, vid sidan om föräldrarna eller föräldern, också har vårdnaden om barnet. Det är ändå alltid de egentliga vårdnadshavarna som har ansvaret för försörjningen av barnet, fastän extra vårdnadshavare annars har samma rättigheter som föräldrarna. I avtalet ska det då också stå om denna person har rätt till sekretessbelagda uppgifter gällande barnet och i så fall vilka. Föräldrarna eller föräldern kan även med denna vårdnadshavare avtala om barnets boende. Barnet kan bo hos denne vårdnadshavare eller också växelvist hos sina föräldrar eller förälder och denne vårdnadshavare (§7). Även Nyfamiljerna i Finland rf lyfter fram att det inom nyfamiljer kan finnas avtal som dessa (på finska "oheishuoltajuus") (Suomen Uusperheiden liitto, 2020).

6 Småbarnspedagogiken som stöd i familjens vardag

I samarbetet med vårdnadshavarna har de professionella en aktiv och initiativtagande roll (Utbildningsstyrelsen, s. 35). Genom att stöda hela familjen så stöder man också barnet.

Professionella kan exempelvis hänvisa familjen vidare till andra sakkunniga inom social- och hälsovården och organisationer som arbetar med att stöda familjer.

6.1 Hur stöda familjerna?

Vart tionde barn har sin officiella adress i en nyfamilj. År 2017 var 9% av alla barnfamiljer i Finland nyfamiljer. Eftersom professionella som jobbar med familjer inte har kunskap om de olika utmaningarna som dessa familjer kan möta, blir också stödet bristfälligt. Varje familj har ändå sina individuella drag, vilket man måste komma ihåg i bemötandet av dem. Man kan inte dra alla nyfamiljer över samma kam. Professionella kan fungera som stöd och hjälpa familjen att förstå sig på en nyfamiljs utmaningar och möjligheter. (Laamanen, 2019, s. 10; Hakulinen, et al. 2019, s. 93.)

Stödet som just nyfamiljer kan behöva är bl.a. stöd i att de olika familjemedlemmarna hittar sin plats i familjen samt stöd i de nya förhållandena. Eftersom parförhållandet är det som håller nyfamiljen ihop, kräver det också särskilt stöd. Speciellt vid bildandet av nyfamiljen finns många nya frågor och processen när den nya familjen skapas går typiskt igenom vissa skeden. De olika familjemedlemmarna kan dessutom gå igenom skedena i olika takt. Professionella måste kunna känna igen alla föräldrar i familjen, och känna igen parförhållandet. Familjerådgivningen är ett av de ställen som de professionella kan hänvisa familjerna vidare till vid behov av stöd i familje- och relationsfrågor. Centrala frågor är hur föräldraskapet förverkligas och hur ansvarsfördelningen ser ut. Det kan vara bra att de professionella har tillsammans med föräldrarna pratat om den nya familjesituationen, och hur de tar hänsyn till barnets perspektiv. (Hakulinen, et al. 2019, ss. 94-95; Utbildningsstyrelsen, 2018, s. 36.)

Daghemsmiljön med sina trygga rutiner kan vara ett lugnt ställe för barnet där hen får stöd i sin utveckling under några timmar på dagen, fastän saker och ting på hemmafronten kan vara tillfälligt kaotiska eller under förändring. Många professionella på daghemmen har bemött familjer där det skett separation. För barnets bästa måste de professionella ändå vara utbildade i dessa frågor. De professionella borde känna till lagstiftning gällande vårdnad av barnet samt att en barnskyddsanmälan måste göras om det finns anledning till det. De professionella ska inte gå med i grälen emellan föräldrarna eller vara på den ena förälderns sida. Fester som firas på daghemmet kan vara viktiga händelser för barnet och hen vill oftast att båda föräldrarna skulle kunna vara närvarande. Om föräldrarnas förhållande är infekterat kan detta vara en utmaning. (Mäkijärvi, 2014, ss. 48-50.)

6.1.1 Nyfamiljerna i Finland rf

Nyfamiljerna i Finland rf (Suomen Uusperheiden liitto ry, SUPLI) är en nationell expertis- och medborgarorganisation som främjar nyfamiljers välfärd i Finland. SUPLI erbjuder för nyfamiljer rådgivning, frivilligverksamhet, kamratstödsverksamhet, kunskapsförstärkande skolnings- och utvecklingsverksamhet samt möjligheter att delta i samhälleliga forsknings- och påverkningsarbeten. Utöver stöden riktade till nyfamiljer så erbjuder SUPLI även skolning angående nyfamiljernas dynamik, utmaningar och styrkor för professionella inom social- och hälsovården samt småbarnspedagogiken. De ordnar även utbildning till nyfamilj rådgivare. (Supli, 2020)

Eftersom professionella inom småbarnspedagogiken arbetar med familjer i alla dess former, därmed även nyfamiljer, så kan de även ge nyfamiljerna information om Nyfamiljerna i Finland rf. Detta kan de göra t.ex. genom att ge information om SUPLI på verksamhetens informationstavla, dela ut broschyrer eller också under samtal eller hembesök.

6.1.2 Föra barnet på tal - metoden

Föra barnet på tal - metoden (FBT) används inom service som erbjuds för familjer, bl.a. småbarnspedagogiken. FBT fungerar som ett stödmaterial för föräldrar och även andra meningsfulla vuxna i barnets liv för att de bättre ska kunna stöda barnet under olika livssituationer och utvecklingsfaser. Med denna metod vill man stödja barnets utveckling och förebygga problem genom att strukturera barnets vardag så att den stöder barnet på bästa sätt. (Solantaus & Niemelä, 2019, s. 2.)

FBT - metoden innehåller tre tematiska helheter. Den första innebär att man tillsammans med familjen gör en FBT - kartläggning av barnets livssituation, styrkor och sårbarheter. Den andra går ut på att man tillsammans med familjen gör upp en handlingsplan där fokuset ligger på att stärka barnets styrkor och resurser samt att finna lösningar till barnets sårbarheter. Den tredje handlar om då familjen skapar en gemensam förståelse gällande de två första helheterna, samt god dialog och ett fungerande samarbete. (Solantaus & Niemelä, 2019, ss. 2-4.)

Alla familjer är i behov av gemensam förståelse, men för familjer som går igenom utmaningar blir den gemensamma förståelsen extra viktig. Utmaningar som familjer kan stöta på är många och innebär ofta förändringar i familjelivet eller också förändrat beteende hos de vuxna. Detta kan väcka bl.a. osäkerhet och rädsla hos barnet. Gemensam förståelse

innebär att både barnet och föräldrarna har samma uppfattning gällande en rådande situation inom familjen. Då det skapats en gemensam förståelse så får barnets föräldrar eller vårdnadshavare en större förståelse gällande hur barnet upplever situationen, hans beteenden, reaktioner och känslor. Barnet i sin tur får svar på vad som sker inom familjen och varför de vuxna kanske beter sig och gör saker annorlunda. Den gemensamma förståelsen är viktig för familjens samhörighetskänsla, samarbete och för en fungerande vardag. (Solantaus & Niemelä, 2019, ss. 2-3.)

Professionella inom småbarnspedagogiken kan föreslå FBT-samtal för föräldrar eller vårdnadshavare. Loggböckerna ”Föra barnen på tal – loggboken för servicefältet – ett verktyg för samarbete med föräldrar, 2019” och ”Föra barnen på tal – loggbok för småbarnspedagogiken, 2019” innehåller information och stödmaterial för FBT – samtal som professionella kan använda sig av i sitt arbete. Loggböckerna hittas via Mieli – Psykisk Hälsa Finland rf:s hemsida. (mieli - Psykisk Hälsa Finland rf, u.å.)

6.1.3 Vägledande samspel

Barnets välmående påverkas av kvaliteten på växelverkan inom familjen. Förhållandet mellan de separerade föräldrarna, barnets förhållande till distansföräldern samt andra mänskorelationer utanför hemmet påverkar barnet, vare sig de är positiva eller negativa. Att barnet har goda förhållanden till sina föräldrar skyddar hen genom livet, medan föräldrarnas bråkiga förhållande ökar risken för psykiska utmaningar hos barnet. Det som mest tynger föräldrarna i nyfamiljens liv är förhållandet mellan bonusföräldern och barnet, förhållandet mellan de separerade föräldrarna och familjebildningsprocessen. Allt detta påverkas av kvaliteten på växelverkan. (Voltti, 2018, ss. 18-19.)

Det hälsofrämjande programmet Vägledande samspel (ICDP - International Child Development Program) har som syfte att förstärka personers resurser samt förmåga att respektera och förstå varandra. Detta nås genom att stärka och utveckla förmågorna empati och lyhördhet. Målet för programmet är att stödja och upprätthålla samspel och dess kvalitet mellan personer, som t.ex. förälder och barn. (ICDP Finland rf., 2018)

Programmet Vägledande samspel kan tillämpas på många områden och stöder alla mänskliga samspel. Programmet kan användas inom t.ex. socialt arbete, rådgivningsverksamhet, familjearbete, småbarnspedagogiken, äldreomsorgen, specialomsorgen och missbruksarbetet. Vägledande samspel används bl.a. för att främja

samspelet mellan barn och föräldrar samt vid främjandet av trygg anknytning. (ICDP Finland rf., 2018)

Hur vi uppfattar barn och andra personer lägger grunden för ett gott samspel. Därför lägger programmet Vägledande samspel stor fokus på att främja föräldrars goda uppfattningar om barnet. Detta främjar föräldrarnas och barnets relation och samspel. Genom programmet får även föräldern stöd för att bättre och mer sensitivt kunna möta barnets behov, känslor, tankar och avsikter. (ICDP Finland rf., 2018)

Exempelvis använder sig familjehuset Ankaret i Pargas stad av detta program i sitt arbete med familjer. Deras verksamhet består av Åbolands familjerådgivning, familjedagvårdsledare, specialpedagoger inom småbarnspedagogiken, barn- och mödrarådgivningen, barnpsykolog, talterapeut, skolpsykologer, skolkuratorer och flyktinghandledare. (Pargas stad, 2019)

6.2 Hur stöda barnen?

Antalet småbarns (under tre år) föräldrars avslutade parförhållanden har ökat. Vanligheten i att barn i praktiken bor vecka-vecka hos sina föräldrar har ökat snabbt och det har väckts diskussioner kring för- och nackdelar för om denna lösning är bra för små barn. Forskare rekommenderar inte växelvist boende mellan två hem för barn som är 3 år eller yngre. Enligt forskning orsakar flytten mellan hemmen att barnen blir oroliga, lättretliga och mer vaksamma. De kan även visa ilska genom att slå, sparka eller bita den föräldern till vem hen har starkast anknytning till. (Sinkkonen & Kalland, 2012, ss. 173, 180-181.)

Det är vanligt att barn som har upplevt föräldrarnas tidiga konflikter, och sedan även separation som följd, i det tidiga stadiet efter separationen har beteende- och känsloproblematik. Eftersom en separation väcker hos föräldrarna mycket starka känslor som bl.a. ilska, bitterhet och skuld, så har föräldrarna ofta svårt att acceptera att barnen p.g.a. separationen har svåra eller långa beteende- och känsloproblematik. Deras förmåga att sätta sig in i barnens situation, känsloupplevelser och tankar under själva separationskrisen kan även vara tillfälligt bristande och barnen får inte det tillräckliga emotionella stöd som de har stort behov av i just den stunden. Känsloreglering är en essentiell del av barnets sociala och emotionella utveckling. För barn som är med om utmanande situationer eller inte får den kvalitet av uppmärksamhet som de behöver, kan dagvården fungera som ett viktigt stöd. (Sinkkonen & Kalland, 2012, ss. 173,178; Housman, 2017, ss. 15-16.)

Genom att ge barnet uppmuntran och en känsla av att lyckas stöder man den positiva självbilden hos barnet. Med hjälp av pedagogiska arbetssätt och arrangemang förebygger man eventuella svårigheter. Genom att hålla en tydlig dagordning stöder man alla barn och för barn med två hem kan även en väl ifylld kalender över program öka trygghetskänslan. En styrka är även om barnen kan beskriva och uttrycka sina känslor i ord och lär sig diskutera dem med vuxna. Professionella kan hjälpa barnen genom att ge barnen ord för att förstå sina känslor kring förluster, lojalitetskonflikter och förändringsprocessen. (Utbildningsstyrelsen, 2018, ss. 56-58; Laamanen, 2019, ss. 13, 16-17; Papernow, 2018, s. 34.)

Alla barnets känslor är tillåtna, och det är den vuxnas uppgift att märka, stanna upp och lyssna. Barnet kan vara argt, slutet eller överaktivt. Den vuxna ska förmedla till barnet att det är tryggt att berätta hur hen känner sig. Olika barn kan behöva olika sätt på vilka den vuxna närmar sig dem. Vissa barn behöver närhet medan andra behöver försiktighet och avstånd för att kunna uttrycka vad de känner. Om den vuxna är en trygg människa för barnet så berättar barnet vad som pågår, vad hen känner och tänker. (Mäkijärvi, 2014, ss. 36-39.)

Om ett barn i och med bildningen av nyfamiljen, eller det som skett före, gått igenom en traumatisk kris eller ett trauma så är det bra att känna till hur det här kan ta sig uttryck i barnet. Det kan exempelvis vara en skilsmässa eller en förälders död. Den professionella måste kunna vara lyhörd för olika tecken och reaktioner som kan synas i barnet eller i familjen. Genom ett tryggt förhållande mellan barnet och den vuxna kan den vuxna märka eventuella förändringar i barnets beteende och eventuella utmaningar som orsakats p.g.a. separationen. Också om den vuxna märker fysiska symptom hos barnet så kan de vara tecken på att barnet känner att något är psykiskt tungt. Sådana psykosomatiska symptom kan vara exempelvis huvudvärk och magvärk. De olika delarna i en kris kan förklaras för barnet som att det finns en början, en mittdel och ett slut. I början känner barnet av chocken och reaktionen, sedan börjar hen bearbeta vad som hänt och till slut orientera sig på ett nytt sätt i sin vardag. De olika faserna kan dock synas på väldigt olika sätt i barn – en del verkar utåt som ingenting skulle ha hänt medan andra t.ex. beter sig rastlöst. (Mäkijärvi, 2014, ss. 29-33; Poijula, 2016, ss. 27-34.)

Om barnet bor växelvist hos vardera föräldern, finns både positiva och negativa upplevelser. Barnet får spendera tid med och upprätthålla förhållandet till dem båda, men förflyttningen mellan två olika hem kan också vara tung för barnet. Det kan märkas på barnet när hen är på daghemmet att hen blir hämtad av den andra föräldern den dagen. Barnet behöver stöd i förflyttningarna från den ena föräldern till den andra, så att det går smidigt och praktiskt. De

två ställena är båda barnets hem, och barnet ska få uppleva dem båda som sitt hem. Alla inblandade parter ska ta hänsyn till barnet i den nya situationen och lägga märke till hur hen mår. (Mäkijärvi, 2014, ss. 73, 77; Herngren, 2016, ss. 72-73.)

Ett barns upplevelser av de nya personerna i familjen kan också variera, dessutom påverkas det av vilket utvecklingsskede barnet är i då nyfamiljen bildas. Ibland kan ett barn känna sig lättat och glatt tack vare den nya situationen, ibland kan det kännas som om de nya personerna kommer och förstör det gamla som funnits. För att barnen ska få hjälp så behöver vuxna först hjälp att förstå och möta barnens behov mer effektivt. (Barnvårdsföreningen i Finland rf, 2017, ss. 119-121; Papernow, 2018, s. 33.)

7 Arbetsprocessen

Som examensarbetsprojekt valde vi att delta i Nyfamiljerna i Finland rf:s utvecklingsprojekt Stepping och ta emot deras beställning om ett informationsmaterial för professionella inom småbarnspedagogiken. Som socionomstuderande med barnträdgårdsläraryrke kände vi att denna uppgift passade oss då vi i vårt framtida yrke kommer att möta familjer i alla dess former. Frågeställningar formulerades på basen av examensarbetsprojektet Steppings syfte: att öka kunskapen om nyfamiljer och uppmärksamma barnets perspektiv, känslor och upplevelser i nyfamiljer. I detta kapitel beskrivs motiveringarna till valen av teorierna som använts. Teoriernas koppling till informationshäftet presenteras i kapitel 8.

Arbetsprocessen började med att leta efter information och bli bekant med temat. Utifrån denna information utformades arbetets rubriker. I det inledande kapitlet i teoridelen klargörs begreppet nyfamilj. Läsaren får även en inblick i mångfalden av familjer och kännedom om tillhörande familjemedlemmar. Genom både statistik och andra källor lyfts det upp för professionella hur vanligt det i dagens läge är med skilsmässor och därmed även bildandet av nyfamiljer. Nyfamiljens fasor tas upp för att professionella och familjerna själva kan ha nytta av att känna till de olika skedena i nyfamiljebildningen. Nyfamiljerna i Finland rf har använt och rekommenderar Patricia Papernows teorier om nyfamiljer. Trots att en av teorierna är lite äldre används den ännu idag.

Som fortsättning lyfts upp utmaningar som en nyfamilj och dess barn kan stöta på under familjebildningen, men också vilka deras styrkor och resurser är som familj. Dessa är viktiga delar att ta upp för att professionella i sitt arbete ska kunna erbjuda familjen stöd som möter behoven men också för att lyfta upp och ta vara på deras resurser och styrkor. Anknytningen

mellan den nya föräldern och barnet kom upp i flera källor, t.ex. Miran-Khan (2017), som är relevant och tidskrävande del i bildningen av nyfamiljen. Både anknytning och resiliens har varit viktiga delar av våra studier så vi visste redan från tidigare att det är viktigt och kan kopplas till nyfamiljer.

Slutligen läggs fokus specifikt på småbarnspedagogikens roll i arbetet med nyfamiljer. Professionella är i kontakt med både barnen och deras familj. Därför måste de känna till grundläggande drag som uppkommer i en nyfamilj, både från barns och vuxnas perspektiv. I Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018 står om samarbetets betydelse mellan de professionella och föräldrarna. Ju bättre föräldrarna samarbetar desto bättre mår barnen – det här kommer fram i flera olika källor, t.ex. Sinkkonen & Kalland (2012). Efter en skilsmässa och i bildningen av en nyfamilj, då det kommer flera vuxna med i familjen, så bör professionella känna till vad lagstiftningen säger om vårdnaden om barnet och vem som har rätt att få uppgifter gällande barnet.

Nyfamiljerna i Finland rf presenteras som en sakkunnig förening till vilken professionella kan hänvisa nyfamiljerna. Föra barnet på tal – metoden lyfts fram eftersom den stärker hela familjens gemensamma förståelse för familjesituationen, men också för att den kan stärka samarbetet mellan föräldrar och professionella (Solantaus & Niemelä, 2019). I ett samtal med en specialbarntädgårdslärare kom programmet Vägledande samspel fram. Programmet kan användas vid stödandet av nyfamiljer. I teorin kommer det fram att barn behöver hjälp med känslohantering (Sinkkonen & Kalland, 2012) och därför lyfts detta fram för de professionella.

Utgångspunkten var att skapa ett informationsmaterial baserat på den teori som används i detta examensarbete. Materialet skulle vara lockande att läsa; vi ansåg att professionella inom småbarnspedagogiken skulle ha mera nytta av ett kort och sammanfattande material än en längre text. Vår första tanke var att göra en broschyr, men vi ansåg under arbetets gång att all den information vi ville använda inte skulle rymmas på en 3 – 6 sidig broschyr med smala sidor. Därför bestämde vi oss för att göra ett informationshäfte där det istället skulle rymmas mera information. Tanken var även att göra informationshäftet visuellt lättläsligt med hjälp av figurer och nyckelord.

8 Resultat

Resultatet blev ett, för tillfället, elektroniskt informationshäfte med namnet "Informationshäfte om nyfamiljer för professionella inom småbarnspedagogiken". Häftet har lagts med som bilaga i slutet av detta arbete. Allt som allt blev häftet 22 sidor långt med pärmen inkluderad. Som bildmaterial används fotografier av leksakskaniner. Kaninerna symboliserar en nyfamilj. Fotografier, samt övriga bilder, har producerats av skribenterna. Färgerna som används i häftet har valts enligt vad som är neutralt och som passar fotografierna. Häftet blev visuellt tilltalande och lättläst med hjälp av dessa fotografier, färger och design.

Fotografiet av kaninfamiljen på häftets pärm visar nyfamiljen som tillsammans sår ett frö som sedan ska växa och blomstra. Fröet symboliserar början på nyfamiljebildningen. Efter pärmen finns häftets innehållsförteckning, för att underlätta att läsaren snabbt och enkelt hittar informationen hen söker. Introduktionen, på sidan 2, beskriver kort häftets innehåll och till vem det är riktat. På följande sida finns ett citat av Miran-Khan. Citatet har tagits med eftersom det beskriver barnets perspektiv då familjekonstellationen förändras.

På sidan 4 finns rubriken "Vadå nyfamilj?" där teori från arbetets tredje kapitel beskriver begreppet nyfamilj. På samma sida presenteras statistik som förklarar hur vanligt det är med skilsmässor och nyfamiljer, vilket också kommer fram på olika ställen i arbetet. På sidan 5 finns rubriken "Nyfamiljens faser" där teorin också är tagen från arbetets tredje kapitel. Här presenteras nyfamiljens faser tydligt och enkelt. På sidan 6 står rubriken "Vilka utmaningar kan en nyfamilj stöta på?". Teorin är utplockad från arbetets fjärde kapitel som behandlar en nyfamiljs utmaningar och resurser.

På sidorna 7–8 presenteras barnets perspektiv som hittas i arbetets fjärde kapitel. Tankebubblan på sidan 7 illustrerar fiktiva tankar som baserar sig på den sammanfattade teori som använts. Sidan 9 fortsätter med rubriken "Barnets resiliens" där teorin som tas upp finns i arbetets fjärde kapitel. Här nämns även några skyddsfaktorer för nyfamiljen och barnet trots att dessa presenteras under egen rubrik på följande sida. Detta för att resiliensen påverkas av både risk- men också skyddsfaktorer. Under rubriken "Nyfamiljens resurser", på sidorna 10–11, finns teori som hittas i arbetets fjärde kapitel. På sidan 11 finns även en visuell bild som beskriver bonusföräldern som en resurs för barnet. Bilden baserar sig på samma teori.

På sidan 12 i informationshäftet finns rubriken “Småbarnspedagogiken möter nyfamiljen”. Teorin hittas i arbetets femte kapitel. På sidan 13 finns information om vilka föräldrar som har rätt till vilken information. Samma information hittas i arbetets femte kapitel. På sidan 14 finns rubriken “Samarbete med föräldrarna” där teorin som använts hittas i arbetets femte kapitel. Sidan 15 har rubriken “Hur stöder man nyfamiljen?” och innehåller teori som hittas i arbetets sjätte kapitel. På sidan 16 hittas information om Nyfamiljerna i Finland rf. Informationen som använts är den samma som hittas i arbetets sjätte kapitel. På sidan 17 finns rubriken “Hurdant stöd för barnet?” där teorin som använts hittas i arbetets sjätte kapitel. Sidan 18 fortsätter med rubriken “Metoder som stöder hela familjen” där den utvalda teorin gällande FBT- metoden och Vägledande samspel har plockats ut ur teorin som hittas under arbetets sjätte kapitel. För att avsluta informationshäftet smidigt finns på sidan 19 “Slutord”. Källförteckningen där all teori som använts i häftet finns listad på sidan 20.

9 Diskussion

Vi har utfört Nyfamiljerna i Finland rf:s beställning angående ett informationsmaterial riktat till professionella inom småbarnspedagogiken för att öka deras kunskaper angående nyfamiljer samt lyfta fram barnens känslor, perspektiv och upplevelser. Vi skapade ett informationshäfte, vilket var syftet med arbetet. I häftet förklaras begreppet nyfamilj, nyfamiljebildningen, vilka utmaningar familjen och familjemedlemmarna kan möta, barnets upplevelser inom en nyfamilj, vilka familjens styrkor och resurser är samt vad professionella behöver känna till och hur de kan stöda dem i sitt arbete.

Eftersom syftet var att utveckla en produkt i form av ett informationsmaterial, och med hjälp av det öka kunskapen om nyfamiljer bland de professionella, tycker vi att vi nått syftet. Häftet är informativt samt lättläsligt och kan förhoppningsvis vara till nytta för de professionella. På det här sättet kan nyfamiljernas och deras barns välfärd öka.

Trots att mängden källor i arbetet kunde ha varit större för att öka resultatets trovärdighet, anser vi att vi lyckats få fram relevant och väsentlig information som behövts för att utföra uppgiften. Källorna som har använts är vetenskapliga, relativt nya och från sakkunniga organisationer som arbetar med att främja familjernas välfärd. De populärvetenskapliga källorna som använts har även varit producerade av sakkunniga. Vi har även strävat efter att stärka dessa med vetenskapliga källor.

Vi ville i arbetet tydliggöra för professionella vad en nyfamilj är, hur familjebildningen kan se ut och vad den innebär för de olika familjemedlemmarna. Vi har beskrivit utmaningar som familjen och familjemedlemmar stöter på under familjebildningens gång, men också lyft fram vilka deras styrkor och möjligheter är som familj. Eftersom en nyfamiljebildning kan medföra en mängd olika utmaningar kan man lätt börja fokusera på endast dessa. Vi lyfter upp nyfamiljernas styrkor och resurser för att öka ett resursförstärkande fokus då professionella stöder familjen genom dessa utmanande situationer.

Vi hade planerat att gå närmare in på vilka termer som de professionella borde använda sig av, eller undvika, vid bemötandet av en nyfamilj. Med tanke på barnens perspektiv är det viktigt att professionella känner till terminologi och tar reda på vilka termer som används inom nyfamiljen för de olika familjemedlemmarna. Även praktiska tips om eventuellt problematiska situationer vid arbetet med nyfamiljer uteblev på grund av brist på tid och resurser.

Informationshäftet som skapades behandlar nyfamiljer i sin helhet. Vi anser att det vore nyttigt att vidare utveckla en material- och metodsamling, menad för småbarnspedagogiken. Samlingen skulle innehålla exempelvis litteratur, spel, lekar och aktiviteter som kunde stöda barn i de utmaningar som de kan stöta på vid nyfamiljsbildningen.

Källor

- Barnavårdsföreningen i Finland rf. (2017). *S som i skilsmässa N som i nyfamilj. Samlade berättelser.* u.o.
- Belt, H. (2018). *Lapsellinen ero.* u.o.: Kosmos.
- Berman, R. (2015). (Re)doing parent-child relationships in dual residence arrangements: Swedish children's narratives about changing relations post-separation. *Zeitschrift fur Familienforschung*, 123-120.
- Hakulinen, T., Laajasalo, T., & Mäkelä, J. (2019). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Helsinki. Hämtat från <http://www.julkari.fi/handle/10024/138389>
- Herngren, M. (2016). *Fältguide för bonusfamiljen.* u.o.: Bonnier Fakta.
- Housman, D. (2017). The importance of emotional competence and self-regulation from birth: a case for the evidence-based emotional cognitive social early learning approach. *International Journal of Child Care and Education Policy*. doi:<https://doi.org/10.1186/s40723-017-0038-6>
- Hwang, P., Lundberg, I., Rönnerberg, J., & Smedler, A.-C. (2005). *Vår tids psykologi.* u.o.: Natur och Kultur.
- ICDP Finland rf. (2018). *ICDP - International Child Development Program.* Hämtat från Vägledande samspel ICDP: <https://icdp.fi/sv/vagledandesamspelicdp/> den 16 4 2020
- Karela, C., & Petrogiannis, K. (2018). Risk and Resilience Factors of Divorce and Young Children's Emotional Well-Being in Greece: A Correlational Study. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 8(2), 68-81.
- Laamanen, M. (2019). *Havainnointia uusperheistä perhesosiaalityössä.* u.o.: Suomen Uusperheiden liitto ry.
- Mäkijärvi, L. (2014). *Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien erossa.* u.o.: Docendo Oy.
- Masten, A. (2001). Ordinary Magic. Resilience Processes in Development. *American Psychologist*, 227-238.
- mieli - Psykisk Hälsa Finland rf.* (u.å.). Hämtat från Föra barnen på tal -metoden: <https://mieli.fi/sv/utvecklingsarbete/barn-och-unga/familj-barn-i-samspel/f%C3%B6ra-barnen-p%C3%A5-tal-metoden> den 16 4 2020
- Miran-Khan, C. (2017). Working with stepfamilies. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 329-341.
- Monimuotoiset perheet.* (u.å.). (S. j. terveystministeriö, Producent) Hämtat från Ammatillaiset ja opiskelijat: <https://monimuotoisetperheet.fi/se/> den 19 2 2020

- Monimuotoiset perheet. (u.ä.). *Uusperheen kohtaaminen*. Hämtat från Monimuotoiset perheet: <https://monimuotoisetperheet.fi/ammattilaiset-ja-opiskelijat/kohtaaminen/uusperheen-kohtaaminen/> den 7 april 2020
- Pakarinen, A. (den 23 10 2018). *Terveyttä tieteestä*. Hämtat från Katoaako lapsi aikuisten suhteiden viidakkoon? Ammattilaisten näkemyksiä uusperheiden kohtaamista haasteista: <https://terveyttatieteesta.blogspot.com/2018/10/katoaako-lapsi-aikuisten-suhteiden.html> den 16 4 2020
- Papernow, P. (1984). The Stepfamily Cycle: An Experiential Model of Stepfamily Development. *Family Relations*, 355-363.
- Papernow, P. (2018). Clinical Guidelines for Working With Stepfamilies: What Family, Couple, Individual, and Child Therapists Need to Know. *Family Process*, ss. 25-51.
- Pargas stad*. (2019). Hämtat från Familjehuset ankaret: <https://www.pargas.fi/familjehusetankaret> den 16 4 2020
- Poijula, S. (2016). *Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen*. Helsinki: Kirjapaja.
- Poijula, S. (2018). *Resilienssi*. Helsinki: Kirjapaja.
- Regnbågsankan rf. (den 18 4 2018). *Regnbågsankan*. Hämtat från Ordlista: <https://www.regnbagsankan.fi/utbildning/fakta-om-hbtiq/> den 4 3 2020
- Riksomfattande etiska delegationen inom social- och hälsovården ETENE. (2011). DEN ETISKA GRUNDEN FÖR SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDEN. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet.
- Ritala-Koskinen, A. (2001). *Mikä on lapsen perhe? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista*. Helsinki: Väestöliitto.
- Saint-Jacques, M.-C., Godbout, É., Drapeau, S., Kourgiantakis, T., & Parent, C. (2017). Researching Children's Adjustment in Stepfamilies: How is it Studied? What Do we Learn? *Child Indicators Research*, 1831–1865.
- Seltzer, J. (2019). Family Change and Changing Family Demography. *Demography*, 405–426.
- Sinkkonen, J., & Kalland, M. (2012). *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Solantaus, T., & Niemelä, M. (2019). *Föra barnet på tal - loggboken för servicefältet - ett verktyg för samarbete med föräldrar*. u.o.: mieli - Psykisk Hälsa Finland rf.
- Suomen Uusperheiden liitto. (2020). *Supli*. Hämtat från Oheishuoltajuus uusperheessä: <https://supli.fi/oheishuoltajuus-uusperheessa/> den 13 april 2020
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2019). *Perheet [verkköjulkaisu]*. Hämtat från Tilastokeskus: http://www.stat.fi/til/perh/2018/perh_2018_2019-05-22_tie_001_fi.html den 28 02 2020

Supli. (2020). Hämtat från Meidän Supli: <https://supli.fi/suomen-uusperheiden-liitto-ry/me-supli/> den 16 4 2020

Utbildningsstyrelsen. (2018). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Väestöliitto. (2019). *Uusperheet Suomessa*. Hämtat från Väestöliitto.fi: https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/uusperheet_suomessa/ den 28 02 2020

Voltti, K. (2018). Toiminnallisen menetelmän kehittäminen lapsen ja vanhemman välisen hyvänlaatuisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen uusperheessä. Turku: Suomen Uusperheiden liitto ry. Hämtat från http://www.uusperheneuvoja.fi/wp-content/uploads/2014/11/kehittämishanke_katja_voltti.pdf

Finlands författningssamling

Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361. www.finlex.fi [hämtat 13.4.2020].

Lag om småbarnspedagogik 540/2018. www.finlex.fi [hämtat 8.4.2020].

Informationshäfte om nyfamiljer

för professionella inom småbarnspedagogen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Introduktion	2
Vadå nyfamilj?	4
Nyfamiljens faser	5
Vilka utmaningar kan en nyfamilj stöta på?	6
Barnets perspektiv	7
Barnets resiliens	9
Nyfamiljens resurser	10
Småbarnspedagogiken möter nyfamiljen	12
Samarbete med föräldrarna	14
Hur stöder man nyfamiljen?	15
Hurdant stöd för barnet?	17
Metoder som stöder hela familjen	18
Slutord	19
Källor	20

INTRODUKTION

Det här informationshäftet är skapat för dig som är professionell inom småbarnspedagogiken. Häftet innehåller information om nyfamiljer, typiska utmaningar som nyfamiljen kan stöta på vid familjebildningen samt skyddsfaktorer som stärker familjen och barnen. Genom att de professionella får en större inblick i vilka stödbehov som finns hos en nyfamilj, och deras barn, kan de bättre erbjuda stöd som möter dem.

Informationshäftet är ett beställningsarbete för Nyfamiljerna i Finland rf:s utvecklingsprojekt Stepping, som socionomstuderande från Yrkeshögskolan Novia har utvecklat för sitt examensarbete.

3

“In many ways, the children are just unwilling passengers in their parents’ deconstruction and reconstruction of what it means to be a family”

”På många sätt är barnen ofrivilliga passagerare under föräldrarnas nermontering och återuppbyggnad av vad det betyder att vara en familj”

Claire Miran-Khan, 2017

VADÅ NYFAMILJ?

Idag har vi en stor mångfald av olika familjekonstellationer: kärnfamiljer, adoptivfamiljer, flerlingsfamiljer, regnbågsfamiljer, nyfamiljer, fosterfamiljer, ensamstående föräldrar, ofrivilligt barnlösa familjer, mångkulturella familjer, familjer som förlorat en förälder samt familjer som förlorat ett barn.

Parförhållanden med barn är nuförtiden mera sköra, och det finns utrymme för separation och nybildning av familjer. Trots detta är det fortfarande vanligt att vi först tänker på "kärnfamiljen" när vi hör ordet familj.

Nyfamiljer i sig kan se olika ut. De vuxna kan vara gifta eller ogifta. Antingen har den ena vuxna eller båda ha barn från ett eller flera tidigare förhållanden. I nyfamiljen kan det även finnas barn som fötts inom nyfamiljen. Det tidigare föräldraskapsförhållandet kan ha slutat p.g.a. skilsmässa eller dödsfall. Idag är det vanligt att föräldrar är ogifta och lever i samboförhållanden och relationen kan ha avslutats utan skilsmässa eller dödsfall. Det nya paret i nyfamiljen kan vara hbtqi+ (förkortning på homo, bi, trans, interkönade, queer, asexuella samt andra läggningar och identiteter). Paret i nyfamiljen kan även vara i ett engagerat förhållande men bo isär från varandra.

Personerna i nyfamiljen kan också uppleva familjen på väldigt olika sätt. Man kan se på en nyfamilj ur många olika perspektiv, till exempel ur parförhållandets, en förälders eller ett barns perspektiv.

Från och med år 2004 har mängden nyfamiljer varit på samma nivå, ca 9% av alla barnfamiljer. *(Suomen virallinen tilasto (SVT), 2019)*

Varje år berörs ca 30 000 barn i Finland av att deras föräldrar skiljs. Detta har också ökat antalet nyfamiljer. *(Belt, 2018)*

Bonusförhållanden är ofta kortvarigare än biologiska. Skilsmässor är vanligare bland nyfamiljer än kärnfamiljer. *(Herngren, 2016; Seltzer, 2019)*

5

NYFAMILJENS FASER

Patricia Papernow, som är en av världens främsta experter på nyfamiljer, har under sin karriär identifierat sju distinkta faser som nyfamiljer går igenom. Dessa faser kan delas in i ett inlednings-, mellan- och slutstadie. De första 3 - 4 åren i en nyfamilj, som oftast innehåller inlednings- samt mellanstadiet, är de kritiska åren som bestämmer om familjen bryts eller hålls samman.

1.

Inledningsstadiet är en drömfas - de vuxna fantiserar om den nya familjens framtid medan barnen fantiserar om att gå tillbaka till hur allt var förut. Då drömmarna inte blir som de tänkt sig uppstår frustration och negativitet och barnen kan försöka stöta undan bonusföräldern. Med tiden börjar situationen att förbättras och familjemedlemmarna inser att deras situation måste få en förändring för att familjen ska fungera. Det kan dock vara svårt att i detta skede göra förändringar och familjen kan behöva extern hjälp för att komma vidare.

Mellanstadiet karaktäriseras av diskussion, ändring men också konflikter. I detta stadie börjar familjestrukturen och regler omformas. Gamla regler slopas och nya ritualer skapas, som passar just denna familj. Skillnaderna mellan nyfamiljens och ex-partnerfamiljens regler börjar även tydliggöras. Alla dessa förändringar kan komma som en lättnad, men samtidigt känns frustrerande.

2.

3.

Slutstadiet - Inom nyfamiljen har det nu funnits tid för att skapa starka relationer bland familjemedlemmarna. Familjemedlemmarnas roller har också i detta skede blivit tydligare. Nyfamiljen har även fastställt regler och normer och en gemensam familjehistoria har börjat byggas. Familjen har också nu fått en stabil vardagsrytm. Konflikter kan fortfarande uppstå, men i detta skede blir dessa inte lika påhängande.

Faserna tar olika länge och upplevs med olika styrka beroende på familjen.

VILKA UTMANINGAR KAN EN NYFAMILJ STÖTA PÅ?

Under början-, och mellanstadiet av nyfamiljebildningen kan nyfamiljens utmaningar vara som intensivast. Vardagliga situationer kan leda till **intensiva insider- och outsider-positioner**. Bonusföräldern kan känna sig utanför då ett barn eller en ex-partner stiger in i ett rum eller deltar i en diskussion. Bonusföräldern hamnar då in i en outsider-position och i samma stund dras föräldern däremot in i en fast insider-position. Barn kan även uppleva utanförskap vid t.ex. nya syskonrelationer.

En ny familjekultur byggs upp samtidigt som den tidigare behöver respekteras. Barnen brottas med förluster, lojalitetskonflikter och förändringar som nyfamiljen för med sig. Föräldrarna kan stöta på **krockar i deras idéer om vad bra föräldraskap är och de behöver även komma ihåg att ex-partnerna utanför hushållet fortfarande är en del av den nya familjen.**

I nyfamiljer fattas den tidiga anknytningshistoriken mellan barn och bonusförälder; att styra och disciplinera barn i en nyfamilj kan därför vara den största orsaken till konflikt och kan leda till att förhållandet upphör. Bonusföräldrar måste ha en ömsesidig anknytning till barnen innan de kan försöka börja rätta deras beteenden eller göra beslut för dem.

Kvaliteten på föräldraskapet är också kritisk då det kommer till övergången från kärnfamilj till nyfamilj. Ju bättre föräldrarnas samarbete kring föräldraskapet är desto bättre mår barnen.

En nyfamilj kan inte heller använda sig av tidigare kärnfamiljserfarenheter för hur deras nyfamilj borde fungera. I nyfamiljen pusslas ihop två familjers olika vanor, ekonomi, personligheter samt behov. Allting är från första början annorlunda i en nyfamilj än i en kärnfamilj; exempelvis kräver alla beslut att man kommer ihåg ex-partnern och överenskommelser gällande barnens visstelser hos föräldrar.

7

Varför kan inte pappa bo här med oss mera?

Jag blir en storasyster! Spännande!

Vi har alltid gjort så, varför inte nu mera...

Men det är ju MIN mamma, inte hennes! Hon har sin egen!

Jag hänger inte med... allt går så fort...

*Pappa kommer ju att bli ledsen om jag
pratar med bonuspappa...*

BARNETS PERSPEKTIV

Som tidigare nämnts så kan en nyfamilj för ett barn innebära förluster, lojalitetskonflikter och stora förändringar. Lojalitetskonflikterna hos barnen kan försvåras ytterligare om det existerar konflikter mellan föräldrarna.

I bildandet av nyfamiljen kan tempot som de vuxna går i vara alltför fort för barnen och när antalet förändringar i nyfamiljen och takten som dessa sker i ökar, sjunker i allmänhet barns välmående.

När en ny vuxen stiger in i familjens liv förändras de bekanta reglerna och hierarkin inom familjen – barnen kämpar emot förändringen samt den nya bonusföräldern.

Syskonförhållanden har en klar inverkan på barnets förmåga att anpassa sig. Ett nytt halvsyskon kan väcka många slags känslor hos barnet och enligt forskning ökar närvaron av halvsyskon barnets risk för beteendeproblemer. Det är vanligt att det finns känslor av svartsjuka både hos barn och vuxna i en nyfamilj, och särskilt i början av familjebildningen då de nya rollerna och familjen inte hittat sin plats ännu. Att barnet kan känna svartsjuka mot föräldrarnas nya partner kan bero på att hen känner att relationen till den egna föräldern är hotad.

Ur barnets perspektiv är det viktigt att involvera hen i processen då de nya familjemedlemmarna håller på att stiga in i barnets liv, och att vara ärlig. Barnet ska få en möjlighet att uttrycka hur hen känner och tänker. Det är bra att informera barnet i förväg om förändringarna som kommer att ske, inte bara meddela när alla beslut redan är fattade.

Barn under nio års ålder har i allmänhet lättare att anpassa sig till nyfamiljer än äldre barn och pojkar har oftast lättare att anpassa sig än flickor.

BARNET HAR RÄTT ATT
DEFINIERA SIN EGEN FAMILJ

BARNETS RESILIENS

Med resiliens menas förmågan att klara av motgångar och stressorsakande situationer. Barnens resiliens är beroende av både yttre och inre faktorer. Viktiga yttre faktorer är exempelvis en trygg relation till sina föräldrar samt stöd från familj och nära. Inre faktorer är exempelvis social kompetens, självregleringsförmåga, emotionell välfärd, positiva personlighetsdrag samt delaktighet.

Barnets sociala färdigheter har en stor inverkan på hur hen klarar av utmaningar, som exempelvis förändringar inom familjen. Ett barn som klarar av att samarbeta, dela med sig och hjälpa andra, klarar med större sannolikhet av motgångar. Däremot påverkar svaga sociala färdigheter barnets förmåga att hantera stress.

Stress, depression, konflikter samt oklara roller hos föräldrarna både före och efter en skilsmässa inverkar negativt på barnets motståndskraft. Det kan orsaka svårigheter i barns förmåga att reglera sina känslor, sitt beteende och sin uppmärksamhet samt inverkar negativt på barnets känslomässiga välbefinnande, initiativförmåga och sociala färdigheter. Då föräldrar håller fast vid tydliga gränser, är stödjande, öppna om sina känslor, respekterar varandra och är medvetna om sina barns behov har det en positiv inverkan på barnets emotionella välbefinnande och beteende. Ett nära förhållande till distansföräldern har en positiv inverkan på barnet, vilket minskar risken för beteendeproblematik. Kvaliteten på förhållandet påverkas emellertid av hur ofta barnet vistas med distansföräldern och av barnets vilja att spendera tid med distansföräldern. Även mor- och farföräldrar har en positiv inverkan på barnets anpassning i nyfamiljer. Barnet kan få stöd av dem, speciellt när familjen annars går igenom utmaningar.

För att stöda ett barn att klara av en utmanande livssituation så kan man se till att vardagen hålls trygg och att barnet har platser som hen kan uttrycka sig på. Ett fungerande och hälsosamt föräldraskap och god kommunikation är även stödjande för barnet. Det som ett barn behöver lära sig och behöver stöd i av vuxna är hur man löser konflikter och hur man handskas med känslorna som de väcker. Då lär sig barnet också sätta ord på sina känslor. Förmågan till konfliktlösning styrker också resiliensen.

Skyddsfaktorer hos nyfamiljer är bl.a. ett stort stödjande socialt nätverk samt att barnen ofta har många trygga vuxna som tar hand om dem.

En till skyddande faktor är om barnets föräldrar kommer överens med varandra och har ett fungerande samarbete kring sina barn.

NYFAMILJENS RESURSER

En nyfamilj innebär inte för barnen endast utmaningar som t.ex. sorg och förluster. Nyfamiljen kan medföra flera nya positiva relationer samt ökad glädje. Ett barn kan glädjas över att hens förälder funnit en ny partner som tagit bort föräldrarnas ensamhetskänsla. Detta kan underlätta barnets anpassning till den nya familjen och bonusföräldern. Nyfamiljen kan som bäst vara en rikedom, där varje familjemedlem får stöd av flera barn och vuxna.

För en del barn betyder en bonusförälder inte att den egna föräldrarnas plats blir ersatt, utan att det uppstår en till förälder. De nya vuxna kan ses som en resurs för barnet eftersom barnet får flera trygga och omhändertagande vuxna i sin omgivning. Även professionella inom familjearbete lyfter upp att den nya vuxna kan ge den uppmärksamhet, vård och omsorg som barnet har saknat och blivit utan från den ena föräldern.

En del barn ser inte alls den nya vuxna som en förälder och ger denne inte heller den statusen. Men trots att barn inte accepterar den nya vuxna som en förälder så betyder det inte att deras relation inte kan vara eller bli positiv och nära ändå. Mellan barnet och den nya vuxna kan det istället för en föräldrarelation skapas en vänskapsrelation.

Den nya vuxna kan även betyda att barnet får en ny "samtalskompis". Barn vänder sig oftast till sina biologiska

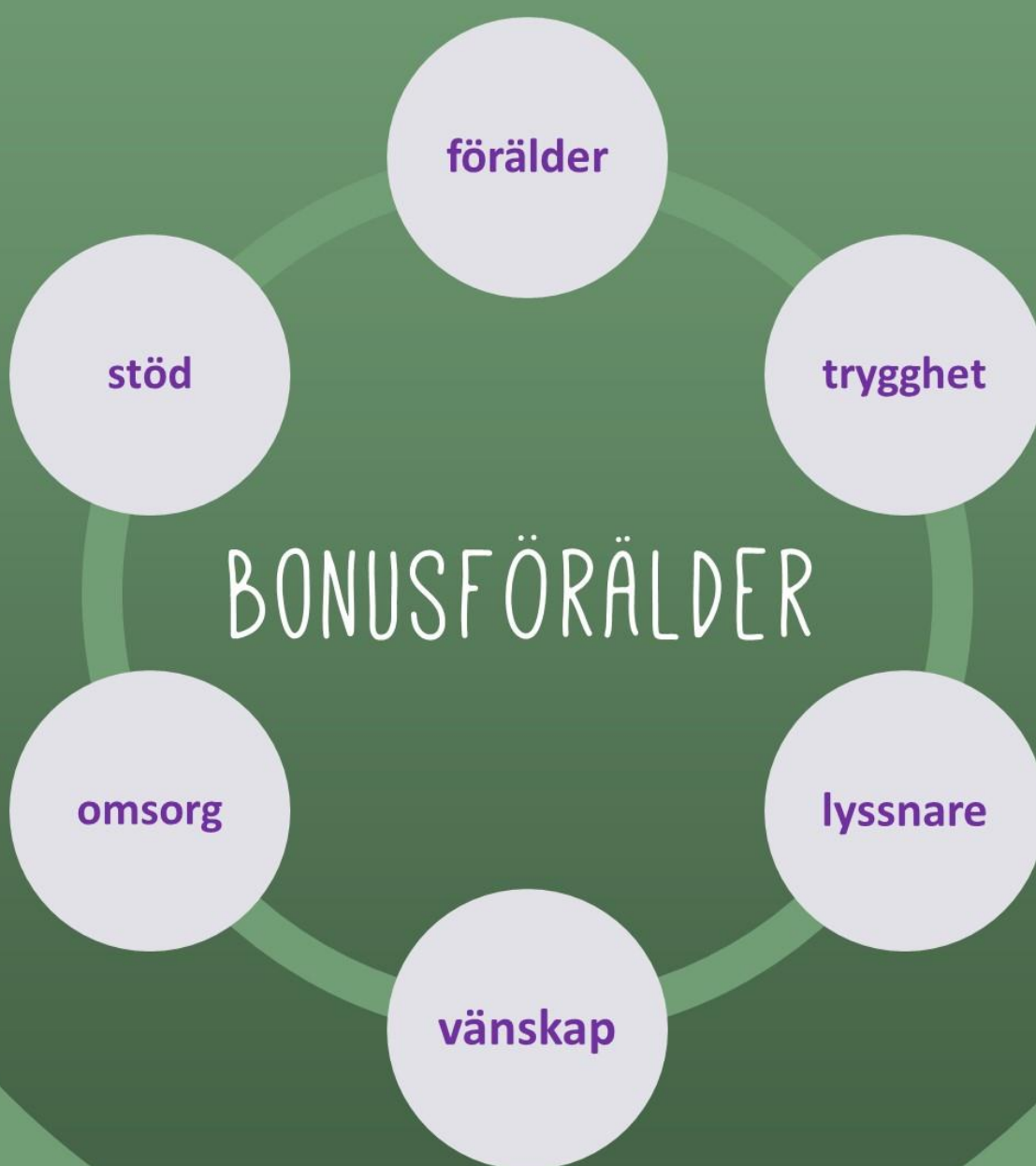
föräldrar i olika samtalsärenden, men det finns undantag. Bonusföräldern kan exempelvis fungera som en trygg diskussionspartner då det handlar om sådana ämnen som kan kännas svåra eller pinsamma att diskutera med den biologiska föräldern.

I en nyfamilj kan det även för barn vara positivt att få nya syskon. De kan ha längtat efter syskon eller också känt sig ensamma innan. Hos de nya syskonen kan barnet hitta sällskap, någon att leka med och ha gemensamma intressen och hobbyn med. Vuxna syskon kan även upplevas för barnet som en nära vän, trygg vuxen och någon som ser efter och tar hand om barnet. Med en bonusförälder kan det även komma nya bonusläktingar med i bilden som barnen kan skapa nya trygga relationer till.

Bonusförhållandena kan bli fria och personliga, och behöver inte passa in med de typiska kärnfamiljsrollerna. Via bonusförhållandena kan man få flera perspektiv, insikter och stöd i sitt liv. Man kan alltså uppleva många positiva aspekter tack vare nyfamiljen, vilket också gör att man kan släppa vissa krav gentemot vad man tror att nyfamiljen "borde" vara.

SMÅBARNSPEDAGOGIKEN MÖTER NYFAMILJEN

Eftersom professionella som jobbar med familjer kan ha bristande kunskap om de olika utmaningarna som nyfamiljer kan möta, blir också stödet bristfälligt. Varje familj har ändå sina individuella drag, vilket man måste komma ihåg i bemötandet av dem. Man kan inte dra alla nyfamiljer genom samma kam. I bemötandet av vilken som helst familj är det till fördel att ha ett öppet sinne.

När en professionell bemöter en nyfamilj eller någon medlem i en nyfamilj kan det vara till nytta att känna till några grundläggande drag hos nyfamiljer. Att känna till de olika faserna vid en nyfamiljs familjebildning kan hjälpa den professionella att förstå vad familjen går igenom. Nyfamiljens största behov av stöd framkommer i bildandet av nyfamiljen när varje familjemedlem behöver stöd i den nya situationen och i att få den nya vardagen att fungera.

Familjen kan ofta behöva stöd från socialvården i frågor som gäller barnens vårdnad. Barnens avtal om vårdnad och umgängesrätt påverkar alltid vardagen i nyfamiljen och vårdnadstvister som går till rätten kan pågå i flera år.

VILKA FÖRÄLDRAR HAR RÄTT TILL VILKEN INFORMATION?

Det kan vara svårt för professionella att veta vilka av nyfamiljens vuxna som räknas till barnets föräldrar. Denna brist på kunskap och kompetens kan minska möjligheterna till stöd som familjen skulle ha rätt till. De professionella behöver känna till vem eller vilka de lagliga vårdnadshavarna är, men familjen har också rätt att själv definiera vem som är föräldrarna i familjen. Vid gemensam vårdnad måste båda föräldrarna få information om barnet och annat gällande daghemsverksamheten.

I Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) står att endast barnets lagliga företrädare har rätt till uppgifter om barnet (§73). Enligt Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (8.4.1983/361) förklaras vad som ingår i ett avtal om vårdnad om barn. Ett barns föräldrar kan komma överens om att antingen båda eller den ena har vårdnaden om barnet. Trots att det endast är den ena föräldern som har vårdnaden om barnet så kan de ändå komma överens om att den förälder som inte har vårdnaden om barnet ändå kan ha rätt till vissa sekretessbelagda uppgifter gällande barnet. Vilka uppgifter hen då har rätt till att få skrivs ner i avtalet. Om barnets föräldrar inte bor ihop ska det även i avtalet stå hos vilken förälder barnet bor hos eller om barnet har växelvist boende (§7).

I Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (8.4.1983/361) står även att barnets föräldrar eller förälder kan avtala med en annan person om att personen också, vid sidan om föräldrarna eller föräldern, har vårdnaden om barnet. Det är ändå alltid de egentliga vårdnadshavarna som har ansvaret för försörjningen av barnet, fastän extra vårdnadshavare annars har samma rättigheter som föräldrarna. I avtalet ska det då också stå om denna person har rätt till sekretessbelagda uppgifter gällande barnet och i så fall vilka. Föräldrarna eller föräldern kan även med denna vårdnadshavare avtala om barnets boende. Barnet kan bo hos denne vårdnadshavare eller också växelvist hos sina föräldrar eller förälder och denne vårdnadshavare (§7). Även Nyfamiljerna i Finland rf lyfter fram att det inom nyfamiljer kan finnas avtal som dessa (på finska "oheishuoltajuus").

SAMARBETE MED FÖRÄLDRARNA

I Grunderna för planen för småbarnspedagogik står att samarbetet mellan vårdnadshavarna och personalen är väsentligt och bör fungera. Samarbetet grundar sig på förtroende, ömsesidig respekt och jämlik kommunikation och gynnar barnens sunda och trygga tillväxt, utveckling och inläring. I samarbetet beaktas familjers mångfald, frågor angående föräldraskap och vårdnad, samt barns individuella behov. Tillsammans med vårdnadshavarna diskuteras ansvar, värderingar och mål då det gäller fostran. Personal och vårdnadshavare säkrar barnets helhetsmässiga välbefinnande genom att ge varandra information om barnet och hans dagliga upplevelser.

Då atmosfären mellan personal och vårdnadshavare är förtroendefullt så är förutsättningarna för ett gott samarbete goda även i utmanande situationer. Samarbetet mellan personal och vårdnadshavare blir extra viktigt då barnet är i behov av stöd.

Samarbetet inom småbarnspedagogiken kan gynna vårdnadshavarnas kontakt med varandra. T.ex. kan deras gemenskap stärkas med hjälp av växelverkan och gemensamma aktiviteter som hålls under olika evenemang.

HUR STÖDER MAN NYFAMILJEN?

Professionella kan fungera som stöd och hjälpa familjen att förstå sig på en nyfamiljs utmaningar och möjligheter. För att barnen skall få hjälp så behöver vuxna först hjälp i att förstå och möta barnens behov mer effektivt.

De professionella måste kunna känna igen alla föräldrar i familjen, och känna igen parförhållandet. Centrala frågor är hur föräldraskapet förverkligas och hur ansvarsfördelningen ser ut. Det kan vara bra att de professionella har tillsammans med föräldrarna pratat om den nya familjesituationen och hur de tar hänsyn till barnets perspektiv.

Nyfamiljer kan behöva stöd i bland annat att de olika familjemedlemmarna hittar sin plats, samt stöd i de nya förhållandena i familjen. Eftersom parförhållandet är det som håller nyfamiljen ihop, kräver det också särskilt stöd. Speciellt vid bildandet av nyfamiljen finns många nya frågor och processen när den nya familjen skapas går typiskt igenom vissa skeden. De olika familjemedlemmarna kan dessutom gå igenom skedena i olika takt. Familjerådgivningen är ett av de ställen som de professionella kan hänvisa familjerna vidare till vid behov av stöd i familje- och relationsfrågor.

Inom småbarnspedagogiken samarbetar man med sakkunniga inom social- och hälsovården. Stödtjänster för barn och familjer kan erbjudas av t.ex. specialbarntädgårdsläraren, barnrådgivningen, familjerådgivningen, psykologer och av barnskyddet.

Nyfamiljerna i Finland rf (Suomen Uusperheiden Liito ry, SUPLI) är en nationell expertis- och medborgarorganisation som främjar nyfamiljers välfärd i Finland. De erbjuder för nyfamiljer rådgivning, frivilligverksamhet, kamratstödsverksamhet, kunskapsförstärkande skolnings- och utvecklingsverksamhet samt möjligheter att delta i samhälleliga forsknings- och påverkningsarbeten.

Utöver stöden riktade till nyfamiljer så erbjuder SUPLI även skolning angående nyfamiljernas dynamik, utmaningar och styrkor för professionella inom social- och hälsovården samt småbarnspedagogiken. Organisationen ordnar även utbildning till nyfamilj rådgivare.

Eftersom professionella inom småbarnspedagogiken arbetar med familjer i alla dess former och därmed även nyfamiljer, så kan just de även informera nyfamiljerna om Nyfamiljerna i Finland rf. Detta kan de göra t.ex. genom att ge information om SUPLI på verksamhetens informationstavla, dela ut broschyrer eller också under samtal eller hembesök.

HURDANT STÖD FÖR BARNET?

Daghemsmiljön med sina trygga rutiner kan vara ett lugnt ställe för barnet där hen får stöd i sin utveckling under några timmar på dagen, fastän saker och ting på hemmafronten kan vara tillfälligt kaotiska eller under förändring. Genom att ge barnet uppmuntran och en känsla av att lyckas stöder man den positiva självbilden hos barnet. Med hjälp av pedagogiska arbetssätt och arrangemang förebygger man eventuella svårigheter. Genom att hålla en tydlig dagordning stöder man alla barn. För barn med två hem kan även en väl ifylld kalender över program öka trygghetskänslan.

Om barnet bor växelvist hos vardera förälder, finns både positiva och negativa upplevelser. Barnet får spendera tid med och upprätthålla förhållandet till dem båda, men förflyttningen mellan de två hemmen kan också vara tungt för barnet. Enligt forskning orsakar flytten mellan två hem att barnen blir oroliga, lättretliga och mer vaksamma. De kan även visa ilska genom att slå, sparka eller bita föräldern. Detta kan professionella lägga märke till på daghemmet och kan då fungera som stöd för barnet.

Det är vanligt att barn, som har upplevt föräldrarnas tidiga konflikter och sedan även separation som följd, i det tidiga stadiet efter separationen har beteende- och känsloproblematik. En separation väcker hos föräldrar mycket starka

känslor som bl.a. ilska, bitterhet och skuld. Deras förmåga att mentalisera sig in i barnens situation, känsloupplevelser och tankar under själva separationskrisen kan därför vara tillfälligt bristande och barnen får inte det tillräckliga emotionella stöd som de har stort behov av i just den stunden. Därför är det för professionella viktigt att erbjuda barnen emotionellt stöd.

Konstant gräl mellan föräldrar orsakar för barn stress, men också ångest, nedstämdhet och olika psykosomatiska symtom. Det är viktigt att professionella inte går med i gräl som utspelas mellan föräldrarna eller är på den ena förälderns sida. Om föräldrarnas förhållande är infekterat kan detta även vara utmanande vid till exempel fester som firas på daghemmet. Dessa evenemang kan vara viktiga händelser för barnet och hen vill oftast att båda föräldrarna skulle kunna vara närvarande.

Professionella kan hjälpa barnen genom att lägga ord på och förstå sina känslor kring förluster, lojalitetskonflikter och förändringsprocessen. Alla barnets känslor är tillåtna och det är den vuxnas uppgift att stanna upp, lyssna och lägga märke till dem. Barnet kan t.ex. vara argt, slutet eller överaktivt. Den vuxna ska förmedla till barnet att det är tryggt att berätta hur hen känner sig.

METODER SOM STÖDER HELA FAMILJEN

Föra barnet på tal metoden (FBT) fungerar som ett stödmaterial för föräldrar och även andra meningsfulla vuxna i barnets liv för att de bättre ska kunna stöda barnet under olika livssituationer och utvecklingsfaser. Fokuset ligger på barnets styrkor och resurser. Familjen skapar även genom FBT-metoden en gemensam förståelse, en god dialog och ett fungerande samarbete. Gemensam förståelse innebär att både barnet och föräldrarna har samma uppfattning gällande en rådande situation inom familjen. Då det skapats en gemensam förståelse så får barnets föräldrar eller vårdnadshavare en större förståelse gällande hur barnet upplever situationen, hans beteenden, reaktioner och känslor. Barnet i sin tur får svar på vad som sker inom familjen och varför de vuxna kanske betar sig och gör saker annorlunda. Den gemensamma förståelsen är viktig för familjens samhörighetskänsla, samarbete och för en fungerande vardag.

Professionella inom småbarnspedagogiken kan föreslå FBT-samtal för föräldrar eller vårdnadshavare. Loggböckerna "Föra barnen på tal – loggboken för servicefältet – ett verktyg för samarbete med föräldrar, 2019" och "Föra barnen på tal – loggbok för småbarnspedagogiken, 2019" innehåller information och stödmaterial för FBT – samtal som professionella kan använda sig av i sitt arbete. [Loggböckerna hittas via Mieli – Psykisk Hälsa Finland rf:s hemsida.](#)

Det hälsofrämjande programmet Vägledande samspel, eller också ICDP förkortat från det engelska namnet International Child Development Programme, har som syfte att förstärka personers resurser samt förmåga att respektera och förstå varandra. Detta nås genom att stärka och utveckla förmågorna empati och lyhördhet. Målet för programmet är att stödja och upprätthålla samspel och dess kvalitet mellan personer, som t.ex. förälder och barn. Programmet kan användas inom t.ex. socialt arbete, rådgivningsverksamhet, familjearbete, småbarnspedagogiken, äldreomsorgen, specialomsorgen och missbruks-arbetet. Vägledande samspel används bl.a. för att främja samspelet mellan barn och föräldrar samt vid främjandet av trygg anknytning.

[ICDP Finland rf erbjuder utbildning inom programmet ICDP – Vägledande samspel.](#)

SLUTORD

I arbetet med nyfamiljer stöter man på ett dilemma; att behandla nyfamiljer som vilken familj som helst, men ändå bemöta dem med tanke på nyfamiljers specifika utmaningar. När man blir mera medveten om barnets och hela familjens upplevelser kan man som professionell bättre finnas som stöd i nyfamiljens vardag.

Trots att det finns många utmaningar som nyfamiljen kan stöta på, får man inte glömma alla de styrkor som finns hos en nyfamilj. Då familjen stöter på utmaningar i vardagen, kan den professionella belysa familjens styrkor och möjligheter samt hjälpa dem att finna rätt stöd. Då familjen mår bra, mår barnet också bra.

Källor

- Barnvårdsföreningen i Finland rf. (2017). S som i skilsmässa N som i nyfamilj. Samlade berättelser. u.o.
- Belt, H. (2018). Lapsellinen ero. u.o.: Kosmos.
- Hakulinen, T., Laajasalo, T., & Mäkelä, J. (2019). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön
- Herngren, M. (2016). Fältguide för bonusfamiljen. u.o.: Bonnier Fakta.
- ICDP Finland rf. (2018). ICDP - International Child Development Program. Hämtat från Vägledande samspel ICDP: <https://icdp.fi/sv/vagledandesamspelicdp/> den 16 4 2020
- Karela, C., & Petrogiannis, K. (2018). Risk and Resilience Factors of Divorce and Young Children's Emotional Well-Being in Greece: A Correlational Study. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 8(2), 68-81.
- Laamanen, M. (2019). Havainnointia uusperheistä perhesosiaalityössä. u.o.: Suomen Uusperheiden liitto ry.
- mieli - Psykisk Hälsa Finland rf. (u.å.). Hämtat från Föra barnen på tal -metoden: <https://mieli.fi/sv/utvecklingsarbete/barn-och-unga/familj-barn-i-samspel/f%C3%B6ra-barnen-p%C3%A5-tal-metoden> den 16 4 2020
- Miran-Khan, C. (2017). Working with stepfamilies. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*.
- Monimuotoiset perheet. (u.å.). (S. j. terveystministeriö, Producent) Hämtat från Ammatillaiset ja opiskelijat: <https://monimuotoisetperheet.fi/se/> den 19 2 2020
- Mäkijärvi, L. (2014). Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien erossa. u.o.: Docendo Oy.
- Papernow, P. (1984). The Stepfamily Cycle: An Experiential Model of Stepfamily Development. *Family Relations*, 355-363.
- Papernow, P. (2018). Clinical Guidelines for Working With Stepfamilies: What Family, Couple, Individual, and Child Therapists Need to Know. *Family Process*.
- Pojjula, S. (2016). Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Pojjula, S. (2018). Resilienssi. Helsinki: Kirjapaja.
- Regnbågsankan rf. (den 18 4 2018). Regnbågsankan. Hämtat från Ordlista: <https://www.regnbagsankan.fi/utbildning/fakta-om-hbtiq/> den 4 3 2020
- Ritala-Koskinen, A. (2001). Mikä on lapsen perhe? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöliitto.
- Saint-Jacques, M.-C., Godbout, É., Drapeau, S., Kourgiantakis, T., & Parent, C. (2017). Researching Children's Adjustment in Stepfamilies: How is it Studied? What Do we Learn? *Child Indicators Research*, 1831-1865.
- Seltzer, J. (2019). Family Change and Changing Family Demography. *Demography*, 405-426.
- Sinkkonen, J., & Kalland, M. (2012). Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Solantaus, T., & Niemelä, M. (2019). Föra barnet på tal - loggboken för servicefältet - ett verktyg för samarbete med föräldrar. u.o.: mieli - Psykisk Hälsa Finland rf.
- Suomen Uusperheiden liitto. (2020). Supli. Hämtat från Oheishuoltajuus uusperheessä: <https://supli.fi/oheishuoltajuus-uusperheessa/> den 13 april 2020
- Utbildningsstyrelsen. (2018). Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361. www.finlex.fi [hämtat 13.4.2020].
- Lag om småbarnspedagogik 540/2018. www.finlex.fi [hämtat 8.4.2020]

